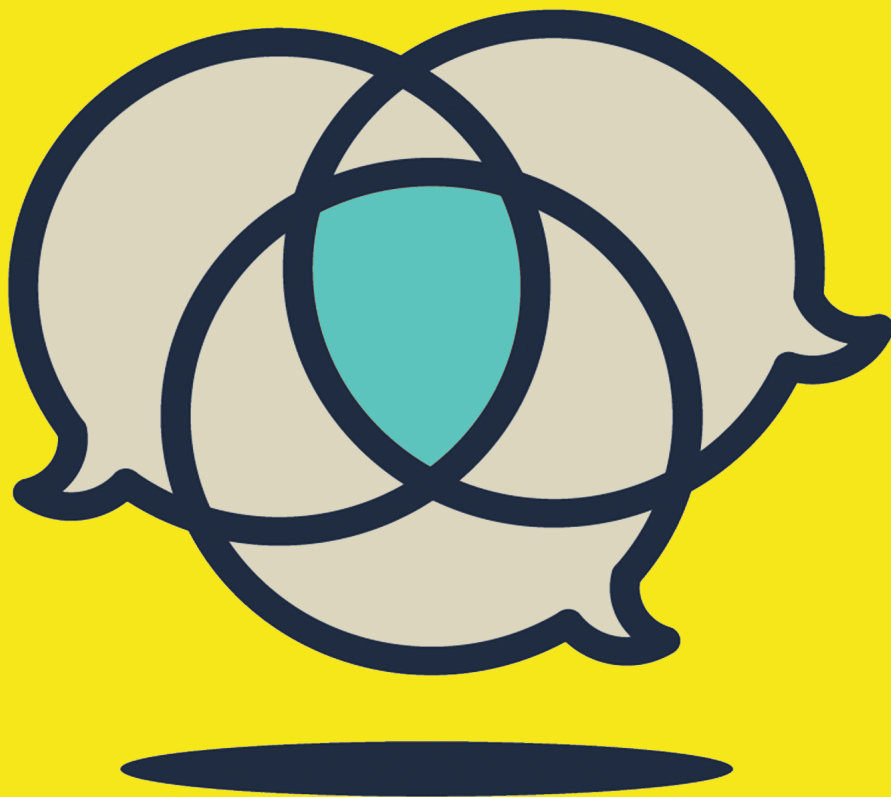

NVO KUĆA

KORISNIK JE NA MREŽI

PRAKTIČNI VODIČ za SVE one koji žele DA unaprijede
vannastavne i SLOBODNE aktivnosti u OSNOVNIM školama,
a NE znaju baš KAKO...

NVO SAVEZ ZA DJECU I MLADE-KUĆA

Priručnik

KORISNIK JE NA MREŽI

ili

PRAKTIČNI VODIČ

za SVE one koji žele DA unaprijede
vannastavne i SLOBODNE aktivnosti u OSNOVNIM školama,
a NE znaju baš KAKO...

Vlada Crne Gore
Ministarstvo prosvjete

KORISNIK JE NA MREŽI

Praktični vodič za unapređenje
vannastavnih i slobodnih aktivnosti u osnovnim školama

Izdavač

NVO Savez za djecu i mlade-Kuća
Ulica 27. marta B/22, 81 000 Podgorica
nvokuca@gmail.com

Za izdavača

Pavić Radović

Autori

Branka Čolević, Ljiljana Radišević, Pavić Radović

Saradnici - volonteri:

Mirjana Radović, Biljana Radović

Urednik

Pavić Radović

Prelom, dizajn i priprema za štampu

Dragan Lučić

Štampa

Studio Mouse

Tiraž

100

Podgorica, oktobar, 2019. godine

„Korisnik je na mreži“ je praktični vodič za unapređenje vannastavnih i slobodnih aktivnosti u osnovnim školama objavljen je u okviru projekta „Korisnik je na mreži“, čije sprovođenje je omogućilo Ministarstvo prosvjete Crne Gore.

Sadržaj vodiča je isključiva odgovornost autora i nužno ne odražava stavove i mišljenja donatora.

Napomena:

Svi izrazi koji se koriste u muškom rodu obuhvataju iste izraze u ženskom rodu.

SADRŽAJ

O PROJEKTU	6
ZAŠTO OVAJ PRIRUČNIK? ILI ČEMU SLUŽI A I MOG'O BI DA RADI!	8
KOME JE VODIČ NAMIJENJEN?	10
KAKO KORISTITI OVAJ VODIČ?	12
ŠTA SU VANNASTAVNE SLOBODNE AKTIVNOSTI I ZAŠTO SU VAŽNE	14
VJEROVATNOĆA DA ĆEMO ZAPAMITITI POSLIJE DVIJE NEDJELJE	25
ZAŠTO JE VAŽNO DA SE UKLJUČITE?	26
KO SVE MOŽE DA IH SPROVODI I KAKO?	34
ODAKLE KRENUTI?	43
NA ČEMU SE TEMELJI VAŠ RAD?	46
KAKO ZAPOČETI?	52
ŠTA SAD I KAKO DALJE?	59
OBEZBIJEDITE SREDSTVA I PODRŠKU ILI TRAŽITE I DAĆE VAM SE	62
I NE ZABORAVITE: MEDIJI SU VAŽNI!	69
NEKOLIKO PRIMJERA DOBRE PRAKSE IZ DRUGIH ZEMALJA	72
VAŽNE ADRESE	76
KORISNE ORGANIZACIJE I FONDACIJE	80
RELEVANTNI ZAKONSKI I DRUGI AKTI	82
KORISNE VEB ADRESE	84
KORIŠĆENA LITERATURA	85
O NAMA	86
BILJEŠKE	88

O PROJEKTU

Na sprovođenje programa „Korisnik je na mreži“ smo se odlučili kako bismo podržali škole u oblasti vannastavnih i slobodnih aktivnosti u osnovnom obrazovanju i vaspitanju, motivisani potrebom za značajnim unapređenjem i podsticanjem međusobne saradnje svih činilaca vaspitno-obrazovnog procesa: nastavnika, učenika, roditelja, menadžmenta, stručnih saradnika, kao i lokalne zajednice u sferi slobodnih aktivnosti.

Tim povodom samo naišli na razumijevanje Ministarstva prosvjete Crne Gore, koje je podržalo predlog programa na Konkursu za realizaciju aktivnosti u okviru prioritetne oblasti od javnog interesa podrška u vannastavnim i slobodnim aktivnostima u osnovnom obrazovanju i vaspitanju „ZA ŠKOLE KOJE SE VOLE“.

Konkretne aktivnosti u programu su bile osmišljene upravo u smjeru pronalaženja adekvatnog modela za uspostavljanje saradnje, jačanje partnerskih odnosa i jačanja povjerenja između menadžmenta, nastavnika, roditelja, učenika i lokalne zajednice, odnosno stvaranja uslova za potpuniji razvoj djece, unapređivanje raznovrsnih aspekata školskog života i osnaživanje svih uključenih strana za potpunije korišćenje kapaciteta i resursa škole.

Program je, u skladu sa planiranim, sproveden u tri osnovne škole u Podgorici: *Osnovnoj školi Marko Miljanov*, *Osnovnoj školi Vlado Milić* i *Osnovnoj školi Vladimir Nazor* i odvijao se u nekoliko faza.

Prva faza je bila ključno orjentisana na istraživanje među korisnicima programa (nastavnicima, učenicima, roditeljima, menadžmentu škola, stručnim saradnicima i predstavnicima lokalne zajednice) kako bi se identifikovale poteškoće, potrebe, potencijali i resursi za realizaciju ciljeva programa. Kao rezultat ove faze nastao je „Izveštaj o rezultatima istraživanja vannastavnih i slobodnih aktivnosti učenika u osnovnim školama Marko Miljanov, Vladimir Nazor i Vlado Milić u Podgorici“, koji je bi osnov za razvoj druge faze programa.

U drugoj fazi, održali smo niz okruglih stolova, radionica i obuka i radili na proširivanju znanja i sticanju dodatnih vještina učesnika za samoorganizovanje i samostalne aktivnosti, grupnom radu, metodama saradnje, informisanju, osnaživanju, podršci i usmjeravanju na rješavanje konkretnih zadataka koje su sami učesnici postavili kao ciljeve, odnosno na planiranju pokretanja odabranih vannastavnih i slobodnih aktivnosti. Kao rezultat ove faze nastale su tri projektne ideje u tri osnovne škole, koje će u narednom periodu nastojati da sprovedu formirani koordinacioni timovi uz našu logističku i savjetodavnu pomoć.

Završna i ključna faza programa bila je orjentisana na izradu ovog *Priručnika* koji je zamišljen kao praktična pomoć za sve one koji samostalno žele da unaprijede vannastavne i slobodne aktivnosti u svojim školama. *Priručnik* je dostupan ne samo direktnim korisnicima u tri navedene osnovne škole, već svim zainteresovanim stranama u procesu osnovnog obrazovanja i vaspitanja.

Iskustvo rada na ovom projektu nas ostavlja u uvjerenju da smo konkretno i održivo doprinijeli unaprjeđenju vannastavnih i slobodnih aktivnosti u osnovnom obrazovanju i vaspitanju.

Sa tim u vezi, iskreno se zahvaljujemo na odzivu, aktivnoj saradnji i velikom doprinosu svim učesnicima u projektu, odnosno našim domaćinima u školama Marko Miljanov, Vladimir Nazor i Vlado Milić, školskim koordinatorkama gđi *Miluši Bakrač*, gđi *Duški Blečić* i gđi *Biljani Čulafić*, i članovima koordinacionih timova koji su se odvažili da započnu sprovođenje važnih zadataka u svojim školama. Zahvaljujemo se svim učesnicama i učesnicima naših fokus grupa koji su praktično i konkretno doprinijeli konačnim rezultatima.

Konačno, zahvaljujemo se Ministarstvu prosvjete Crne Gore koje je program „Korisnik je na mreži“ prepoznalo kao jedan dio svojih napora da unaprijedi razvoj školskog sistema na opštu korist ne samo djece koja pohađaju škole, već i šire društvene zajednice kako je već navedeno.

ZAŠTO OVAJ PRIRUČNIK?

ČEMU SLUŽI A I MOG'O BI DA RADI!

Priručnik ili, kako kaže puni naslov „*praktični vodič za sve one koji žele da unaprijede vannastavne i slobodne aktivnosti u osnovnim školama, a ne znaju baš kako...*“ nadamo se da je teže izgovoriti nego koristiti. Ipak smo dali sve od sebe da tekst na stranicama koje slijede bude prilagođene svim korisnicima, bez obzira na uzrast, nivo obrazovanja, čitalačke sklonosti ili neku drugu specifičnu razliku koja bi umanjila čitanost i korisnost onima kod kojih dospije u ruke.

Kao i kod svakog vodiča ili priručnika za upotrebu, nastojali smo da na što jednostavniji način pomognemo čitaocima (očekujemo i njegovim budućim korisnicima) i obezbijedimo dovoljan broj informacija, savjeta i rješenja koji im mogu pomoći u ostvarivanju svojih zamisli. Prilikom njegove pripreme konstultovali smo i relevantnu literaturu, ali vas nećemo zamarati fusnotama i citatima – izvore možete pogledati na zadnjim stranicama priručnika. Tako, jedina osobina koju smatramo neophodnom za njegovu upotrebu, jeste samo motivacija, odnosno želja za novim saznanjima i iskustvima.

Ideja za kreiranjem ovakvog priručnika, rodila se još negdje prilikom našeg osnivanja, u moru drugih entuzijastičkih zamisli. Ona je bila podstaknuta iskustvima osnivača organizacije, jer na ovom polju nijesu uspjeli pronaći nikakav jedinstveni informativni sadržaj, koji bi na jednom mjestu pokušao da razriješi sve one skrivene i neskrivene nedoumice, jednačine sa jednom i dvije nepoznate, nejednačine i dileme kod onih kojih žele da se prihvate nekog posla u osnovnim školama. Uglavnom je većina tih stvari razbacana na različitim nenamjenskim sajtovima, često nepovezanim, sporadično pomenuta u različitim tekstovima, studijama, akademskim

radovima, u različitim zakonima, podzakonskim aktima, duboko sakrivena u različitim analizama, strategijama, akcionim planovima... Već i sama pretraga izvora na ovu temu, može obeshrabriti onog ko se odvaži na ovaj poduhvat, a opet, u svim tim materijalima najčešće i ne nađe odgovor na ono ključno pitanje: KAKO?

Naš prvobitni utisak se kasnije u praksi kontinuirano dokazivao, kroz rad na raznovrsnim projektima u školama. Da je podrška u sprovođenju vannastavnih i slobodnih aktivnosti potreba školskog sistema, a ne samo naše lično iskustvo, došla je i od samog Ministarstva prosvjete, obrazložena u prioritetima javnog Konkursa „Za škole koje se vole“. Pretpostavivši da je to dobra šansa da svoju zamisao ostvarimo u djelo, sjeli smo da radimo i kroz predloženi projekat osmislili kostur ovog Priručnika. Tokom rada na projektu, kroz istraživanja, stečena i razmijenjena iskustava, uporedne analiza i primjere, on je dobio i svoj sadržaj, a sada konačno i svoj oblik. Odlučili smo da od mnoštva planiranih sadržaja, u njemu budu zastupljene one informacije, uputstva i savjeti, za koje smatramo da su od suštinske važnosti budućim aktivistima da otklone sumnje, prevaziđu prepreke i pronađu prečice u dostizanju svojih ciljeva. Potrudili smo se da predstavimo koji su to potencijali, koje možemo ponuditi kao pojedinci, organizacije ili ustanove, a mogu biti od značaja za ovu oblast, kao i to na koji način možemo prevazići poteškoće sa kojima se srećemo.

Nadamo da će u većini djelova priručnika pronaći ono što je nama nedostajalo i kroz šta smo malo teže i sporije učili i sazrijevali, kako bi u svom samostalnom radu mogli efikasnije da doprinesu izgradnji **škola koje se vole**.

KOME JE VODIČ NAMIJENJEN?

RODITELJIMA

- da prošire znanje o tome kako se kroz školske aktivnosti može podstaći sveobuhvatan razvoj djece, zašto je važno da škola i porodica budu partneri u postizanju tog cilja i koja je njihova uloga na tom putu.

UČENICIMA – jer je njihov razvoj najvažniji cilj u realizaciji vannastavnih aktivnosti, a on je neostvariv bez njihovog učešća.

NASTAVNICIMA I UPRAVAMA ŠKOLA

- da bismo ih podstakli na proaktivniji pristup vannastavnim i slobodnim aktivnostima u interesu djece, pomogli im da se samoorganizuju, efikasnije planiraju i prevaziđu prepreke u radu, podijele odgovornost, rad i znanje sa drugim akterima, koristeći postojeće resurse i potencijale.

„...možda bi dobra bila ideja da se nakon ovog projekta formira neki regionalni tim i da se recimo prvo krenu od škola koje su u projektu, jer zaista imamo dobro iskustvo kad se uveže više škola i institucija, to uvijek bude mnogo bolje.“ - Radonja Božović, pedagog u Osnovnoj školi Marko Miljanov u Podgorici.

PREDSTAVNICIMA LOKALNE ZAJEDNICE

– da bismo ih podstakli na aktivnije učešće u radu i životu škole koja je dio te zajednice, da razumiju na koji način mogu svoje resurse staviti na raspolaganje i pomoć kako bi škola ispunila svoju multifunkcionalnu ulogu u zajednici.

„U svome tome bi nam falila neka karika koja treba da ujedini sve i Savjet roditelja i nastavnike i neko ko će da koordinira sa svima i ko će da bude u toku i da svima šalje informacije, nevladina organizacija unutra škole iako to ne može da postoji. Neka organizacija koja će sve da posmatra sa strane i da ukazuje na korist svih koji učestvuju u tom procesu i onih koji tu rade.“ - **odgovor jednog od nastavnika iz OŠ Vlado Milić u Podgorici, na temu iskustava vannastavnih i slobodnih aktivnosti u školama, tokom istraživanja u okviru projekta „Korisnik je na mreži“.**

„Ja mislim da treba planom i programom raditi na kvalitetu, po meni je to prioritet, jer kada vi vidite da ste vi zainteresovali nekoga i da to ima smisao i dobrobit, onda vi ne treba dijete da tjerate, ono će samo da ide. Ali ako shvati da je to ono čisto da pođe i da dođe, pri tom ne zna zašto, onda se dešava i ovo što se dešava.“ – **odgovor jednog od roditelja iz OŠ Vladimir Nazor u Podgorici, na temu iskustava vannastavnih i slobodnih aktivnosti u školama, tokom istraživanja u okviru projekta „Korisnik je na mreži“.**

KAKO KORISTITI OVAJ VODIČ?

Iako smo rekli da smo se trudili da on bude nalik onim odveć poznatim uputstvima za upotrebu, to ne znači baš i da je ovo uputstvo za upotrebu usisivača, korišćenje ekspres lonca ili pokretanje igrače na daljinski. Pa da, kad ga jednom ovlaš upoznate kako biste stavili vaš aparat u funkciju, on završi u kanti za otpatke. Naprotiv, namjera nam je da vam se ovaj priručnik uvijek nađe priruci. Poput džepne knjige prilikom dugog putovanja vozom, knjige recepata za novogodišnje praznike ili tutorijala Sam-Svoj-Majstor, da se uvijek nalazi na nekom vama vidljivom mjestu, kako biste u svako doba mogli potražiti pomoć, pronaći put ka pomoći, ili makar trag inspiracije i ohrabrenje, kad započinjete ili se nalazite usred realizacije nekog svog projekta.

Upravo zbog toga ne morate ga čitati od početka do kraja tj. od A do Š. Ovo nije udžbenik, fakultetska skripta, krimi-roman ili nešto slično gdje se rješenje nalazi tek u čuvenom posljednjem poglavlju. Odahnite i nastavite dalje. Dakle, možete ga čitati sa sredine, od početka, od kraja, možete čitati samo one djelove koji su vama nepoznati ili koji vam mogu pomoći u određenoj fazi rada, možete ga okretati i listati kako vama volja. Ne treba vam priručnik za upotrebu ovog priručnika, dovoljan je sadržaja koji se nalazi na petoj strani.

Ovo nije udžbenik, fakultetska skripta, krimi roman ili nešto slično gdje se rješenje nalazi tek u posljednjem poglavlju na 250-oj strani. Odahnite i nastavite dalje gdje god želite.

UPOZORENJE!

Sadržaj u ovoj knjizi namijenjen je svima onima koji vannastavne i slobodne aktivnosti u njihovim školama žele da unaprijede. Nema ograničenja kada je u pitanju uzrast. Sastoji se od 92 stranice kod kojih nije utvrđeno da postoje toksične ili neke druge negativne nuspojave. Nije potrebno savjetovanje sa vašim ljekarom ili farmaceutom, osim ukoliko se ne nalazite na istom zadatku. Nije potrebno preduzimati posebne mjere opreza prilikom korišćenja ili čuvanja. Smije se koristiti ako ste prethodno pročitali neku drugu knjigu, u kombinaciji sa svim drugim knjigama, priručnicima, edukativnim materijalima, sa hranom i pićima, u svako doba dana i noći. Ne postoje neželjena dejstva ukoliko ga niste koristili ili ste ga koristili u prekomjernom obimu.

Tokom korišćenja nije moguća pojava vrtoglavice, pospanosti, osjećaja umora, ali je dokazano da može doći do povećanja oštine vida. Ipak, nemojte ga koristiti dok upravljate vozilom ili rukujete mašinama.

Izdaje se bez recepta.

Poželjno je držati ga u domašaju i vidokrug djece!

Rok trajanja je neograničen.

Za sve dodatne informacije budite slobodni da se obratite izdavaču.

ŠTA SU VANNASTAVNE SLOBODNE AKTIVNOSTI

I ZAŠTO SU VAŽNE

Ovo će biti jedno malo duže poglavlje, ali obećavamo ne i dosadno. Iako smo obećali da tekst nećemo opteretiti sa akademskim sadržajima i naučnim postavkama, ovo poglavlje sadrži nekoliko teorijska objašnjenja, data u svrhu približavanja teme čitaocu i razloga zbog čega i mi pričamo ovu našu priču.

Tema vannastavnih i slobodnih aktivnosti u školama nije od juče, o njima se promišlja i raspravlja od kad se promišlja i obrazovni proces i sistem u cjelini. Svakako, veliki je broj teorija o njihovoj važnosti, ali mi se ovdje nećemo baviti njihovim nabranjem i dokazivanjem. Nastojaćemo samo da se očešemo o njih, ali nećemo promašiti suštinu. Ko želi dublje da istraži ovo polje, uvijek može konsultovati stručnu literaturu, koje ima u izobilju, a koju može pronaći i na internetu. Nama je cilj da ovo polje samo dodatno osvjetlimo i osvježimo, jer smo tokom pripreme projekta i različitih analiza, tokom istraživanja u okviru projekta, i na osnovu iskustava naših saradnika i učesnika, došli do zaključka da su one, usled niza razloga, djelimično postale stvar rutine, djelimično opterećenje, djelimično i statistički imperativ, izgubivši tako onaj prvobitni smisao i razlog uspostavljanja. A to je, vjerovali ili ne, u najjiskonskijem značenju – igra.

Da, baš igra. Strukturirana kroz školske vannastavne aktivnosti tako da omogućava djeci da vrijeme (van nastave) provode baveći se stvarima koje ih zanimaju, relaksiraju, zabavljaju, omogućavaju da steknu neka nova znanja, razviju vještine ili se samo druže sa svojim vršnjacima. Evo te prve, „teške“ definicije koja nam sve govori: vannastavne aktivnosti trebalo bi da bude slobodne, spontane, dinamične, raznovrsne i prvenstveno prilagođene željama, sklonostima i individualnom daru učenika. Iako je njihova korelacija sa redovnom nastavom neupitna i važna, one ne smiju biti sputane strogim pravilima, ocjenama, strahom od neuspjeha. U njima se učestvuje da se zabavi, razonodi, da se provede korisno i prijatno vrijeme van redovne nastave, a da se kroz takav „neformalni“ model ujedno i nauči nešto ovo. Dakle, nije riječ o nekoj stihijskoj igri, besmislenoj i bescilnoj ili igri radi igre. To je

već siguran put u dosadu i propast. Naprotiv, školske vannastavne imaju izuzetan značaj za ostvarivanje njene vaspitno-obrazovne funkcije, jer učenik u okviru njih ima priliku da slobodno istražuje, razmišlja, vježba, bude produktivan, ali bez straha od greške i bez obaveznosti savladavanja gradiva u redovnom nastavnom programu. Korelacija i povezanost sa redovnom nastavnom u tom dijelu može biti jedino na nivou sadržaja, tema ili oblasti kojima se bave vannastavne aktivnosti, što takođe nije nužno. One mogu, čak je i poželjno, da budu posvećene razvijanju sasvim drugih znanja i vještina, od najjednostavnijih do onih zahtjevnijih. Kao takve, one podstiču kognitivni, socijalni i emocionalni razvoj djece, indirektno pozitivno utičući na njihova postignuća u nastavnom procesu. Njihov jedini imperativ je da budu dostupne svakom djetetu i prilagođene njihovim potrebama i interesovanjima, kako već rekosmo. Cilj je da putem vannastavnih aktivnosti učenici oslobađaju svoje kreativne potencijale, socijalizuju se, podižu samopouzdanje, doživljavaju sebe kao dio zajednice, da se uče konstruktivnom organizovanju slobodnog vremena. Zbog toga je veoma važno da ponuda vannastavnih i slobodnih aktivnosti bude raznolika. Bez obzira da li su jednokratnog, povremenog, repetitivnog ili dugoročnog karaktera, bitna je mogućnost što većeg izbora, kako bi svaki učenik neizostavno u nekoj mogao „pronaći sebe“, prema svojim individualnim interesima i sposobnostima.

Međutim, sve je češća situacija da je u savremenoj nastavi ponuda, organizacija i realizacija vannastavnih aktivnosti često formalna, svedena na nekoliko ustaljenih sekcija u koje se učenici uključuju bez obzira na njihove želje i sposobnosti, nastavnici ih se nerijetko preduzimaju kako bi ispunili određene kvote, ili se dodjeljuju onim manje opterećenim, iako možda nemaju nemaju interesa i/ili sklonosti za njih. Puko izvršavanje ove „obaveze“ kod nekih nastavnika, rezultira uglavnom monotonim aktivnostima nalik na časove, fokusom na individualni rad djece, ili se svodi na pripreme za takmičenja, izložbe, priredbe i sl. Zbog toga se, između ostaloga, javlja osipanje i gubitak interesa djece da se uključuju u sekcije. Takođe, vannastavne aktivnosti često predstavljaju samo produžetak redovne nastave i, što je još gore, dodatne nastave. Izborni i fakultativni predmeti nijesu i ne mogu biti zamjena školskim sekcijama, grupama ili klubovima jer je razlika u načinu rada ogromna. Sloboda koju učenici imaju u osmišljavanju i izvođenju aktivnosti u vannastavnim oblicima rada je vrijednost po sebi, u toj slobodi se kriju dragocjenosti. Postoje mnogobrojni primjeri da su upravo sekcije bile mjesto istinskog učenja, da su u djeci

„Nikad nije kasno, ali smatram da treba da se krene od ranijeg uzrasta, i mislim da bi u tom dijelu trebalo malo više da se poradi, da se prepoznaju sklonosti djece i da se djeca od samog starta kanališu. Naravno, ako ne tako, može nešto drugo, neka se djeca upoznaju, druže, neka idu, upoznaju okolinu. Upravo mnoga djeca i ne znaju kako izgleda Konik, iako su sa Konika“
- odgovor jednog od roditelja iz OŠ. Marko Miljanov u Podgorici, na temu iskustava vannastavnih i slobodnih aktivnosti u školama, tokom istraživanja u okviru projekta „Korisnik je na mreži“.

ŠTA VANNASTAVNE I SLOBODNE AKTIVNOSTI NIJESU!

Jedna od najvećih grešaka koja se pravi prilikom organizovanja vannastavnih aktivnosti u školskoj praksi jeste da se one shvataju kao oblik dodatne nastave namijenjen ambicioznijim učenicima, onima koji imaju dobre ocjene, ili su posebno talentovani za neki školski predmet i oblast izučavanja. Ako vannastavne sekcije tretiramo tako, kao ekskluzivne klubove samo za odabrane, koji služe zarad podizanja rejtinga škole, nastavnika, a isti učenici ih doživljavaju kao još jednu „peticu“ u okviru redovne nastave, onda se promašuje smisao. Na isti način, treba razumijevati i dopunsku nastavu za „manje uspješne“.

Na ovom mjestu je potrebno napraviti mali otklon od razmišljanja kroz „školske naočare“ i zapitati se zašto je to tako. Potrebno je osvrnuti se na to kako mi, a samim tim i djeca, posmatramo i doživljavamo svijet, kako se prema njemu odnosimo i u njemu sudjelujemo. Odmah ćemo shvatiti da je to jedan holistički, multidisciplinarni, interdisciplinarni pristup, koji nije podijeljen u različite odjeljke, unaprijed usmjerene i odvojene jedne od drugih. Vidjećemo da nije podijeljen na striktno odvojene discipline i školske predmete koji se sprovode po unaprijed određenom rasporedu časova. U svakodnevnom životu su znanja i vještine međusobno isprepletani (kao uostalom i u savremenoj nauci, gdje se granice

NAŠE ISKUSTVO

I tokom sprovođenja istraživanja u okviru projekta „Korisnik je na mreži“ primijećeno je da velikom broju učenika, roditelja i nastavnika koji su učestvovali u ispitivanju nije najjasnija razlika između dodatne/dopunske nastave i vannastavnih aktivnosti, a što je ujedno, ispostavilo se i tačka nerazumijevanja među učesnicima procesa, jer je za većinu to samo i jedino, posao nastavnika, tj. škole. Percepcija je takva jer, nažalost, i savremena škola, još uvijek najviše pažnje posvećuje redovnoj nastavi i obrazovanju. Da je izbor vannastavnih aktivnosti dosta siromašan potvrđuju i nastavnici i uprave škola u našem istraživanju, uglavnom pravdajući to manjkom resursa, nezainteresovanošću drugih nastavnika, roditelja, nadležnih organa, lokalne zajednice. Upravo zbog toga se ističe zahtjev otvaranja škole kroz vannastavne aktivnosti prema roditeljima, lokalnoj zajednici i drugim društvenim organizacijama.

odavno brišu i gdje imamo najne očekivanja preplitanja društvenih i prirodnih nauka). Naročito je to vidljivo kod djece, kod koje je taj splet mnogo čvršći, prirodniiji. Upravo bi i školski život trebao biti nalik više tome, jer bi bio autentičniji, a dječiji doživljaj svijeta sveobuhvatniji. Redovni nastavni program još u praksi nije pronašao adekvatan odgovor na to, ali zato se u prostoru vannastavnih aktivnosti pruža neograničeni broj mogućnosti. Usmjeravanjem kroz vannastavne aktivnosti, gdje bi programski sadržaji u najvećoj mjeri trebali biti izraz učeničkih želja, djeca razvijaju sposobnost donošenja odluka i kritičkog mišljenja, jačaju svoje kapacitete ne samo kao učenici škole, nego i kao svjesni članovi zajednice. U ozbiljnim školskim sistemima učenici se, ne samo najuspješniji i oni veoma zainteresovani, podstiču da se uključe u školske sekcije. Uloga vannastavnih aktivnosti je da učenicima pomogne da steknu znatno širi spektar iskustava u odnosu na osnovni školski program. Vannastavne aktivnosti učenika su često ogledalo škole, prva slika prepoznavanja vrijednosti i njenih dostignuća. U zemljama koje posvećuju ogromnu pažnju obrazovanju, vannastavne aktivnosti se odavno njeguju i razvijaju ništa manje nego nastavni dio programa. I po njima se čak raspoznaju.

**DIO ISKAZANIH ŽELJA I POTREBA UČENIKA
II CIKLUSA NASTAVE U OKVIRU
VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI U ŠKOLAMA
MARKO MILJANOV, VLADIMIR NAZOR
I VLADO MILIĆ U PODGORICI**

- organizovati zajedničke sastanke Savjeta roditelja, Đačkog parlamenta, stručne službe i menadžmenta, kako bi se usaglašavale ideje i osmislila dešavanja;
- obratiti pažnju na učenike koji se ne ističu po ocjenama i koji imaju neke probleme;
- omogućiti besplatne sportske aktivnosti;
- organizovati različite sekcije: dramsku, likovnu, ritmičku, recitatorsku;
- Organizovati kvizove;
- Mjesna zajednica da ustupi školi besplatne prostore i da se tamo održavaju aktivnosti;
- Da učenici slobodno vrijeme u školi provode praveći ukrase i ukrašavajući školu;
- Organizovati školsko pozorište;
- Da bude više predavanja o svim temama;
- Da se roditelji uključe;
- Organizovati stimulatívne radionice i promociju sekcija;
- Osigurati veću prisutnost nastavnika za vrijeme trajanja sekcija;
- Osnovati jezičke klubove;
- Da se učenici više konsultuju za odluke vezane za vannastavne aktivnosti.

I upravo je to razlog zbog čega su uvedene vannastavne aktivnosti, ili, kako je u nas zastupljenije „sekcije“. Upravo je ovo tačka u kojoj se škola i igra, koju smo pomenuli na početku, spajaju. One nijesu smišljene da bi odlični učenici bili još bolji, da bi škola imala veći rejting u zajednici, a učenici skupljali bodove za nagrade, da bi se ispunile norme, strategije akcioni planovi. One su predviđene da bismo se bavili onim što nam je istinska strast, maštali, otkrivali, sanjali i kreirali, gradili, pomagali. U sekcijama trebaju uživati i nastavnici i učenici i roditelji i svi drugi koji žele da se priključe. One trebaju biti prostor slobode i nagrada sama za sebe. Učenici kroz ove oblike rada iskušavaju sami sebe, pruža im se prilika da se okušavaju kroz različite oblike ljudske djelatnosti: umjetnost, medije, nauku, društvene akcije, ekološke akcije, kampanje, humanitarne djelatnosti, rukovođenje, građenje, rasprave, debate; akteri, su, autori i lideri brojnih životnih situacija, a bez pritiska ocjene i uz zabavu u okviru koje zajednički stvaraju novu vrijednost za sebe i druge.

„Dugo godina radim u nastavi i što se tiče projekata i seminara nikada nijesmo akcenat stavili na ovo na šta ste vi stavili, i zato me je sve ovo zainteresovalo. Mada, ja sam tu amater, ne znam da li je to pravilo: slobodne aktivnosti. To je sad jedna kategorija, a dopunska i dodatna je druga. Trenutno radim u prvom ciklusu nastave i što se tiče slobodnih aktivnosti, nema ih: u prvom, drugom i trećem razredu imam samo jedan čas dodatne nastave.“ – odgovor učiteljice iz OŠ Marko Miljanov, Podgorica, na temu iskustava vannastavnih i slobodnih aktivnosti u školama, tokom istraživanja u okviru projekta „Korisnik je na mreži“.

Jedan od najčešćih prigovora današnjim mladim generacijama, koje odrastaju u doba intenzivnog tehnološkog razvoja, jeste da previše vremena provode ispred ekrana kompjutera i mobilnih telefona, sa akcentom na pretjerano igranje video igrica do nivoa zavisnosti i zanemarivanja školskih obaveza.

Prihvatajući nove tehnologije kao realnost, mnoge škole su umjesto da vode mahom besplodne rasprave o negativnim uticajima video igrica, odlučile da preokrenu stvari u korist učenika i novih modela učenja, odnosno da ono što je „dječja strast“ integrišu u školski sistem.

Jedna od planetarno najpopularnijih video-igrica Minecraft je tako najprije u Danskoj postala jedan od osnovnih alata za učenje geografije. Danska vlada preslikala je cijelu državu na popularnu kompjutersku igru i prva je država koja je u potpunosti prenesena u igru, s nadom da će tako časove geografije učiniti zanimljivijim đacima. Čak je napravljen i plan za nastavnike, kako bi se snalazili u virtualnoj verziji svoje zemlje.

Po riječima tadašnje danske Ministarke životne sredine, Kirsten Brosbol, ovako je mladima pružena mogućnosti da upoznaju svoje šume, jezera, fabrike, vjetrenjače, gradove, ali i da ih istovremeno sami stvaraju. Napravljen je i sistem navigacije, tako da posjetioci lako mogu da pronađu dio grada u kom žive, kao i da sami unose određene stvari u igru.

Stopama Danske su krenule i druge zemlje, pa se sada u mnogim školama (čak i u regionu) ova igra primjenjuje kao nastavno sredstvo u različitim oblastima. I sama kompanija je uvidjela ogromne prednosti svoje igrice, tako da već neko vrijeme postoji i Minecraft education edition (Majnkraftova obrazovna edicija).

Kreativna soba u Osnovnoj školi Vladimir Nazor u Podgorici, u kojoj se odvijaju različite aktivnosti učenika.

Jedna od fotografija koju su napravile učenice Obrazovnog centra u Šavniku, tokom radionice umjetničke fotografije u okviru projekta „Artivacija mladih, sjever-sjeverozapad“, koju je naša partnerska NVO TNT realizovala u Žabljaku, Plužinama i Šavniku, 2018. godine.

ZAŠTO VANNASTAVNE AKTIVNOSTI BAŠ U ŠKOLI?

Često se vannastavne aktivnosti posmatraju i kao „vanškolske“ u smislu da su nekakav neobavezan teret koji je tu eto samo tako da se nečim popuni školski godišnjak. Usled toga se veliki dio tih aktivnosti prepušta „tržištu“, pa djeca svoje potencijale, interese i talente nastoje ostvariti kroz različite privatne škole, koje se plaćaju i čija kompetentnost može biti upitna. To dodatno stvara finansijsko opterećenje za roditelje, ali ujedno i udaljava sve aktere od smisla vannastavnih aktivnosti, a to je zajedništvo, učešće u zajednici.

Većina škola ima osnovne resurse i logistiku za besplatno sprovođenje velikog broja vannastavnih aktivnosti i samim tim ima prednost u odnosu na sve druge „škole“. Pa čak i kad nema, to može biti odlična polazna tačka da se kroz neki vannastavnu aktivnost, učenici, roditelji, nastavnici, mjesna zajednica i svi zainteresovani angažuju i od nedostataka stvore resurs koji će ih okupiti u okviru zajedničke akcije i na taj način podstaći jedno od osnovnih načela vannastavnih aktivnosti – socijalizaciju.

Pored već navedenih obrazloženja zbog čega su vannastavne djece, postoje i oni drugi faktori, ne manje važni, koji se nastoje su od koristi i za djecu, i za nastavnike i za školu, i za roditelje i

Jedan od glavnih je soci-ekonomski faktor. U situaciji kada „fonda iskustava“ putem posjete različitim muzejima, galerijama, ljetnjim kampovima, interakciji sa pripadnicima različitih jezičkih,

KONVENCIJA UN O PRAVIMA DJETETA I PRAVO NA PARTICIPACIJU DJECE

Konvencija UN o pravima djeteta, koja je usvojena na Generalnoj skupštini Ujedinjenih Nacija, 20. novembra 1989. godine, jednim od četiri ključna načela (pored načela nediskriminacije, prava na život i razvoj i načela najboljeg interesa djeteta) predviđa i ravnopravnu participaciju djece u pitanjima od dječjeg interesa. Participacija se naglašava već u preambuli Konvencije o pravima djeteta, u kojoj se navodi da dijete treba da bude u potpunosti pripremljeno za samostalan život u društvu. U članu 12. i članu 13. propisuje se pravo na uvažavanje stavova djeteta i slobodu izražavanja, gdje se ističe da dijete koje je sposobno da formira svoje sopstveno mišljenje ima pravo "slobodnog izražavanja tog mišljenja o svim pitanjima koja se tiču djeteta, s tim što se mišljenju djeteta posvećuje dužna pažnja u skladu sa godinama života i zrelošću djeteta", odnosno da "dijete ima pravo na slobodu izražavanja koja obuhvata i slobodu da traži, prima i daje informacije i ideje svih vrsta, bez obzira na granice, bilo usmeno ili pismeno ili preko štampe, umjetnosti ili nekog drugog medija po izboru djeteta.

aktivnosti važne za intelektualni, kognitivni i emocionalni razvoj zadovoljiti kroz savremeni pristup vannastavnim aktivnostima, a koje za zajednicu.

izuzetno mali procenat djece može sebi priuštiti proširenje kvalitetnim pozorišnim predstavama, operama, baletu, zimskim ili kulturnih, etničkih ili socijalnih grupa, škola biva jedino mjesto

„Znate kako, za diskusiju su svi, evo zajedno sa mnom, tu hoće da se uključe, ali kada nešto posle predložimo to nije baš tako. Nekako smo svi na riječima jaki, ali kada treba da se djela pokažu onda tu izostane inicijative i upornosti. Mi smo kontaktirali i odradili taj dio posla koji je bio do nas, ali to je sve bilo što se tiče nastave, a oko ovih stvari, mislim na vannastavne i slobodne aktivnosti, nismo razgovarali, niti smo predlagali nešto u vezi ovoga, eto iskreno da Vam kažem.“ **odgovor jednog od roditelja iz OŠ Vlado Milić u Podgorici, na temu iskustava vannastavnih i slobodnih aktivnosti u školama, tokom istraživanja u okviru projekta „Korisnik je na mreži“.**

gdje se dio takvih dragocjenih doživljaja može steći i ugraditi u razvoj novih mladih generacija.

Takođe, jedan od važnih ciljeva vannastavnih aktivnosti je i razvoj društvene odgovornosti kod djece, empatije i međusobnog uvažavanja. One ih mogu podstaći na promišljanje o tome na koje sve načine svoja znanja, vještine, ideje i sposobnosti mogu koristiti kako bi doprinijeli dobrobiti drugih i zajednice. Na taj način djeca uče da su i ona važan dio te zajednice, i da je mogu mijenjati i unapređivati. U tom smislu, participacija djece u svim aktivnostima je nezamjenjiva, jer učenje utemeljeno na procesu interakcije i stvaranja uslova da djeca samostalno promišljaju, istražuju i dolaze do sopstvenog razumijevanja naučenog, odnosno prelaza na nove nivoe spoznaje ili više nivoe razumijevanja.

Međutim ta intenzivna društvena interakcija kroz vannastavne aktivnosti nije važna samo među djecom, ona je kao takva nepotpuna sve dok se u njih ne uključe, pored nastavnika, roditelji i lokalna zajednica.

U savremenom obrazovanju se sve više teži izbjegavanju frontalne nastave, koje se sastoji od dugih predavanja i instrukcija, već se sve više primjenjuje oblik interaktivne nastave, gdje se djeci omogućuje da aktivno učestvuju u procesu učenja. Vannastavne aktivnosti su za to posebno pogodne, jer se proces učenja odvija u kreativnoj, zabavnoj i pozitivnoj atmosferi, što podstiče motivaciju za učenjem. Kroz ovaj oblik učenja oni uvježbavaju nova znanja i vještine i ostvaruje se najveći procenat zapamćenog gradiva.

Šezdesetih godina prošlog vijeka, profesor na Ohajo univerzitetu, Artur Dejl, sačinio je grafički prikaz načina usvajanja informacija, poznat kao *Dejlova kupa*, koji najbolje ilustruje vezu između načina organizovanja nastave i pamćenja.

VJEROVATNOĆA DA ĆEMO ZAPAMITITI POSLIJE DVIJE NEDJELJE

Poslije dvije nedjelje obično pamtimo:

- 10% onoga što smo pročitali;
- 20% onoga što smo čuli;
- 30% onoga što smo vidjeli,
- 50% onoga što smo čuli i vidjeli,
- 70% onoga što smo rekli,
- 90% onoga što smo rekli i učinili.

„Ja čujem i ja zaboravim, ja vidim i ja pamtim, ja radim i ja razumijem“ - Konfučije, 451 g p.n.e.

ZAŠTO JE VAŽNO DA SE UKLJUČITE?

Ovo pitanje se odnosi na sve povezane aktere vaspitno-obrazovnog procesa, nastavnike, uprave škola, roditelje, učenike i lokalnu zajednicu, jer svi imaju svoju nezamjenjivu ulogu. Važnost uključivanja svih u savremenoj nastavi potencira se maltene na svakom koraku, a mogućnosti za saradnju predviđene su i zakonskim i podzakonskim aktima vezanim za osnovnoškolsko obrazovanje. Međutim, to je mnogima od navedenih i dalje nepoznanica, ili samo daleka ideja kojoj se previše ne posvećuju. I dalje se hoda utabanim stazama, gdje provijava stara podjela poslova na ono što (dominantno) pripada roditeljima (vaspitanje), na ono što pripada nastavnicima (obrazovanje), upravi škole, pedagogu itd. I kao da ne postoji mogućnost susreta i prožimanja tih poslova. A zapravo ima - i to uz podizanje na još veći nivo - kroz otvorene mogućnosti saradnje u vannastavnim aktivnostima u školi. Jer, kao što i sami pojam kaže – osnovne škole su vaspitno-obrazovne ustanove. A savremena škola upravo nastoji da vaspitno-obrazovni rad realizuje kroz nastavne i vannastavne aktivnosti koje, kako smo već pomenuli u prethodnom poglavlju, dopuštaju učenicima široke mogućnosti da slobodno izgrade i izraze svoje posebnosti i talente, da izgrade svoju ličnost. Upravo zato, saradnja svih navedenih aktera jedan je od važnih segmenata u vaspitnom i obrazovnom radu škole. Danas, možda i više nego prije, neophodno je ukazati na potrebu i značaj dobre i kontinuirane saradnje porodice i škole, imajući u vidu promjene koje se sve intenzivnije odvijaju.

Međusobni odnos potencijalnih partnera u vaspitno-obrazovnom procesu, koji još uvijek karakteriše, distanca, odnosno doživljaj da svako treba da se posveti poslu za koji je zadužen, pa da se u tom smislu i posao obrazovanja djece potpuno ostavi školama, možda ima korijen i u tom naslijeđenom obrascu kod nas, da posao javnih politika pripada samo javnim institucijama. Međutim, ovaj obrazac odavno je prevaziđen i nerealno je očekivati od jedne glomazne

organizacije kao što je administrativni aparat javnih institucija da može da se posveti svakom pojedinačnom problemu. One imaju nezamjenjivu ulogu u stvaranju povoljnih uslova i zakonskih rješenja koje treba da obezbijede pravnu i fizičku sigurnost građanima, u pružanju usluga koje će omogućiti razvoj. Ali, često i za najjednostavnije usluge država mora da uposli veliki broj ljudi kako bi se ispunile zakonske odredbe, procedure, kontrole, i to sve po pravilu predugo traje. Osim ovoga, treba biti svjestan da država svoj rad i usluge prilagođava prosječnim potrebama većine, ne i specifičnim potrebama pojedinačnih korisnika. U tom smislu, država negdje priznaje svoj „neuspjeh” odnosno nemogućnost da u zadovoljavajućoj mjeri odgovori potrebama svakog građanina. Država to nije u stanju da uradi jer mora podjednako da djeluje na sve ljude na većoj teritoriji, koliko god se trudila da decentralizuje svoje usluge. Administracija potrebna da se kreiraju specijalizovane, pa čak i individualizovane, aktivnosti i usluge bila bi glomazna i skupa, a na kraju krajeva, i nedovoljno motivisana u poređenju sa ljudima koji pokreću udruženja u okviru kojih zastupaju svoj interese ili određene ideje. Stoga se već odavno, pa i kod nas, širom svijeta primjenjuje praksa deinstitucionalizovanja javnih usluga i ohrabivanja građana da mimo političkog učešća, uzmu učešća i u svim onim drugim sektorima u kojima ona zakazuje. Uostalom, veliki broj obrazovanih, entuzijastičnih, motivisanih ljudi, ne radi u javnom sektoru i ne želi da radi, a osjeća odgovornost i ima potrebu da doprinese boljitku zajednice, pa im se tako otvara mogućnost za djelovanje. Zato se stvaraju različita udruženja građana, organizacije civilnog društva, različiti pokreti koji nastoje da u društvenim zajednicama ostvare što bolje uslove za život. U svim ovim oblastima moguće je pokrenuti veliki broj različitih aktivnosti. Samim tim udruženja građana nijesu neka konkurencija državi, već njen prirodni produžetak. Svaka organizacija je nastala sa idejom da pokrene neke aktivnosti koje bi ljudi u organizaciji voljeli da rade, ili ih prepoznaju kao javni interes, jer sebe prepoznaju kao građane jednog društva i žele da stvaraju javno dobro. Tako se različite grupacije ljudi okupljaju oko različitih interesa. Neki smatraju da je potrebno fokusirati se na veću pomoć siromašnim i starim ljudima, neke grupe se posvećuju zaštiti životinja, neke se orjentišu na zaštitu potrošača, pojedini se udružuju kako bi uticali na promjene javnih politika i izmjene zakona u nekim oblastima, a pojedini se jednostavno nalaze na zajedničkom zadatku zbog lokalnih potreba svoje zajednice, ulice, parka, igrališta. Država, shvatajući svoja ograničenja, u tome ih podstiče i pomaže im pomaže prilagođavanjem zakona, otvaranjem institucija, sve

Tokom realizacije programa „Korisnik je na mreži“ i razgovora sa svim stranama u tri podgoričke osnovne škole, primjetno je bilo nekoliko karakteristika, koje se mogu izdvojiti kao zajedničke kada je u pitanju međusobni odnos povezanih strana. Vršanjem uporednih analiza i neformalnim raspitivanjem o stanju u drugim školama, kako u Crnoj Gori, tako i u regionu, zaključeno je da nije riječ o izolovanim slučajevima.

Međusobno nerazumijevanje i nedovoljno povjerenje je najprisutniji zajednički imenitelj i on se ogleda u tome ko u vaspitno-obrazovnom procesu zauzima koju ulogu. Ovo je naročito vezano za odnos roditelja i nastavnika, gdje dominira stav da cjelokupan vaspitno-obrazovni proces u školi pripada nastavnicima.

Uključivanje većine roditelja u nastavni proces je sporadično i uglavnom je vezano za uspjeh njihove djece u redovnoj nastavi, dok na polju vannastavnih aktivnosti u najvećem broju slučajeva podršku pružaju finansijski, na poziv škole i nastavnika.

Neuvažavanje potreba i interesa učenika na polju vannastavnih aktivnosti u punom obimu i nesprovođenje postojećih aktivnosti sa maksimalnom motivacijom i posvećenošću, uz skoro potpuni izostanak roditeljskog učešća, osim u okviru pojedinih „važnih datuma“. Ovo je primijećeno od strane ispitanе djece.

Isključenost lokalne/mjesne zajednice iz svih aktivnosti usled nerazumijevanja svoje uloge u vaspitno-obrazovnom procesu.

češćom saradnjom i partnerstvima, javnom i novčanom podrškom, kako bi obavljale usluge koje su do tada obavljale javne ustanove. To se dešava i na nivou zaštite ljudskih prava i na nivou pružanja socijalnih usluga, i na nivou zaštite životne sredine, pa i na nivou vaspitanja i obrazovanja djece.

Upravo nam sve ovo govori da se danas najvažniji akteri ne mogu izuzeti iz vaspitno obrazovnog procesa i da se to izuzimanje ne može pravdati razlozima navedenim na početku poglavlja. Ali nam ujedno i govori da su nam vrata otvorena i da samo od nas zavisi na koji ćemo način uticati na unapređenje ovog procesa. Razlog za uključivanje, povećan interes i aktivniji angažman, ne treba tražiti ni u zakonskoj prinudi, ni u profesionalnoj ili porodičnoj obavezi, već u nečemu sasvim jednostavnijem: najboljem interesu djece. Ukoliko nema zainteresovanost roditelja i motivacije nastavnika, do rezultata je veoma teško doći. Koliko će roditelj da uzme učešća u onome što se u školi nudi zavisi od njegove dobre volje, otvorenosti i spoznaje da pruža pozitivan primjer svom djetetu. Zavisi i od toga koliko je škola osjetljiva za potrebe i interesovanja roditelja, od upornosti škole da roditeljima, sa kojima je u neposrednom kontaktu, pojasni značaj i važnost toga da oni postanu ravnopravni partneri u njenom životu i utiču na ono što će se u njoj dešavati, od toga kao da li je stvorena pozitivna i podsticajna atmosfera. Roditelji, kao i učitelji treba da idu u korak sa razvojem obrazovnog sistema, da utiču, koliko mogu, na poboljšanje kvaliteta obrazovanja. Obezbeđivanje stimulativnije sredine u školama, širokog dijapazona mogućnosti i izbora, može biti samo od koristi djeci, a samim tim i društvu u cjelini. To samostalno ne mogu postići ni nastavnici, ni uprave škola, ni roditelji, a ni jedni, ni drugi ni treći, ukoliko prvenstveno ne obrate pažnju na želje djece i ravnopravno ih ne uključe na svim nivoima.

ZAŠTO UKLJUČITI DJECU?

Jer od njih sve polazi i njima je sve namijenjeno. Ako uvažimo njihovo mišljenje, predloge i ideje, ako im dopustimo da sa svim ostalima zajednički odlučuju, kreiraju i sprovode aktivnosti, učinimo da škole u koje idu ne budu mjesta u kojima završavaju samo jedan dio svojih obaveza, već mjesta u kojima rado provode svoje slobodno vrijeme. Škole koje na prvo mjesto stave kreativnost svojih učenika imaju mnogo više smisla.

ZAŠTO UKLJUČITI RODITELJE?

Jer su roditelji prvi i najznačajniji faktor vaspitanja i obrazovanja, jer i oni i škola imaju isti cilj i jer je to važno njihovoj djeci. Treba da zaborave na roditeljske sastanke kao jedini susret sa školom i otvoreno ponude svoje usluge i mogućnosti. Među njima postoji mnoštvo onih koji su puni ideja, koji djeci mogu preneti različita znanja i vještine, ili su jednostavno voljni da uvijek pomognu u različitim školskim akcijama.

ZAŠTO UKLJUČITI NASTAVNIKE I UPRAVE ŠKOLA?

Jer vannastavne aktivnosti nijesu „vanškolske“ aktivnosti koje treba prepustiti slobodnoj i neplanskoj organizaciji, stihijskom izboru i neregulisanim pravilima. One su jednako važan dio odgoja učenika kao i redovni dio nastave kroz koji djeca ostvaruju svoje potencijale, one jednako doprinose kvalitetu i rezultatima koje škola postiže. Na njima je ujedno i najveća težina ovog zadatka, jer su još uvijek u situaciji da oni budu inicijatori, planeri, organizatori i realizatori. Zato je neophodno da se što više uključe druge strane, podijele odgovornost, a tako im ujedeno i pruže mogućnost da uživaju u stvaranju nečeg novog.

ZAŠTO UKLJUČITI LOKALNU ZAJEDNICU?

Jer su vannastavne aktivnosti koje se izvode na inovativan način nezamislive bez korišćenja resursa u zajednici, naročito ako se one odvijaju u lokalnoj zajednici u kojoj se škola nalazi. Na njenoj teritoriji se nalaze mnoge značajne institucije i kulturno istorijski spomenici, javne objekti, žive i stvaraju različiti naučnici i umjetnici, predstavnici lokalne uprave, djeluju različite organizacije, privređuju privrednici i firme i škola se ne treba posmatrati kao izolovano ostrvo o odnosu na njih. Uloga predstavnika lokalne zajednice je da što više tih resursa stavi na raspolaganje školi, omogući jednostavnije povezivanje i učestvuje u životu škole tako što će pratiti njene potrebe i planove i pružiti potrebnu podršku.

primjer dobre prakse

U Osnovnoj školi Oktoih Podgorica od 2019. godine postoji Klub roditelja, djece i nastavnika koji okuplja članove koji sopstvenim angažmanom žele da doprinesu razvoju škole i stvaranju što ugodnijeg ambijenta za đake i nastavnike.

U toku prethodne školske godine su realizovane radionice za roditelje koje su se odnosile na izbor budućeg zanimanja njihove djece i problema u razvoju govora djece. Klub je inicirao i obezbjeđivanje prostora za organizaciju produženog boravka u neposrednoj okolini škole zbog nedostatka prostora u samoj školi, koji je škola i obezbijedila i privela namjeni.

U toku ove (2019/2020) školske godine Klub planira da oformi nekoliko sekcija: preduzetničku, kreativnu, edukativnu i umjetničku, a svaka od sekcija će aktivnosti djelimično usmjeriti na vršnjačko nasilje, kao i druge važne teme koje djeca, roditelji i nastavnici budu prepoznali.

Najavljena je i organizacija predavanja za roditelje, a radiće se i na vannastavnim aktivnostima kroz angažovanu umjetnost - forum teatre, predstave i slično.

Pozitivni efekti participacije

Na nivou djeteta - uči se i osnažuje da otvoreno izrazi svoje mišljenje i potkrijepi ga obrazloženjem, unapređuje samopouzdanje, sposobnost za timski i individualni rad, učestvuje u donošenju odluka i preuzme odgovornost. Pravovremeno se vježbajući ovim vještinama, ono će odrasti u konstruktivnog člana zajednice, sposobnog da uvaži druge, izgradi osjećaj za potrebe drugih, ali i sačuva svoj integritet, poštujući principe demokratičnosti.

Na nivou odraslog (nastavnika i roditelja) – razmišljajući o dječjim potrebama i saradujući sa djecom kroz vannastavne aktivnosti, podstiču se da i sami budu efikasniji i odgovorniji i da donose odluke koje uzimaju u obzir dječje potrebe, da dijele odgovornost sa djecom i tako provjeravaju ispravnost svojih odluka. Unapređuje se razvoj uzajamnih veza i odnosa, osjećaj pripadnosti, kao i kultura saradnje i međusobne podrške.

Na nivou zajednice – jer su škole ukorijenjene u zajednicu u okviru koje se nalaze, kako prostorno, tako i na socijalnom nivou, tako da je međusobna interakcija neizbjegna. Zajednica, koja ima svoju dinamiku života i socijalnih

odnosa, koja se zasniva na snažnim vezama njenih stanovnika, bilo da su one ekonomske, kulturne, političke ili bilo koje druge. Ona može biti samo bogatija ukoliko djeca koja odrastaju na njenoj teritoriji praktikuju participativni model, koji je osnova demokratskog društva. Zajednice se stalno razvijaju i promjene u njoj su svakodnevna stvar. Uključivanje djece u taj proces, ili dio aktivnosti u tom procesu, može samo podići kvalitet života u njoj.

Nekoliko nivoa participacije djece

Da bi se postigao odgovarajući nivo dječje participacije, neophodna je prije svega iskrena i otvorena komunikacija, dobra organizacija i dobro planiranje. Zato je zadatak nastavnika i svih onih koji realizuju vannastavne aktivnosti u početku veoma zahtjevan, jer je potrebno da se kroz njih razumiju potrebe učenika, da se uvažavaju njihove ideje, da podstiču zainteresovanost i pozitivne socijalne relacije, a da se što manje nameću svoja rješenja. Naravno, sve zavisi od prirode aktivnosti koja se sprovodi, a koja diktira u kom obimu i na koji način je najprimjerenije da se djeca uključuju. U tom smislu se preporučuju sledeće opcije:

- **Svi zajedno** – iako odrasli pokreću neku akciju, djeca se uključuju od samog početka, ravnopravno donose odluke i učestvuju u realizaciji svake faze. U ovom slučaju radi se o punoj participaciji i najčešće se ispostavlja kao najbolja, jer se pokazalo da djeca, kada im se pruži smisljena pomoć i podrška, mogu da sprovedu u djelo veoma kompleksne projekte.

- **Slušajmo se** - Odrasli pokreću neku akciju i o svemu informišu djecu. Važno im je da se djeca uključe u proces dajući svoje sugestije i prijedloge, koje uvažavaju i inkorporiraju u aktivnosti ali sami donose odluku/izvode akciju.

- **Uzmi ili ostavi** - Djeca su u potpunosti informisana o temi/akciji, znaju šta joj je cilj i svrha, ko donosi odluke, znaju zašto i kako je potrebno da se uključe. Oni ne mogu da utiču na aktivnosti, ali im se zato ostavlja mogućnost da se oprobaju i da sami donesu odluku žele li da se uključe ili ne, bez ikakve obaveze i primoravanja.

- **Mi smo glavni** - djeca sama pokreću neku aktivnost koju smatraju važnom i neophodnom, pa onda oni pozivaju odrasle da se uključe i da učestvuju. Samostalno odlučuju o načinu na koji će se odrasli uključiti i u kom dijelu im je potrebna njihova pomoć, pa odrasli ne treba da intervenišu više od onog što im se dozvoljava.

- **Ne trebamo vas** - Djeca sama pokreću neku inicijativu i smatraju da mogu potpuno samostalno da je sprovedu i da donose odluke. Ovdje se preporučuje politika nemiješanja, osim u dijelu eventualnog bezbjednosnog nadzora i obezbjeđivanja logistike ukoliko je potrebno (prostor, tehnička sredstva itd.).

KO SVE MOŽE DA IH SPROVODI I KAKO?

Baš kao što smo i više puta naglasili na prethodnim stranama: svi. I nastavnici i roditelji i đaci i predstavnici lokalne zajednice, i različite organizacije, profesionalna udruženja, povezane institucije. Dobrovoljni ili volonterski rad u školi obuhvata veoma širok dijapazon aktivnosti kojima se omogućava da svi oni dobiju šansu da učestvuju na način koji najbolje odgovara njihovim interesovanjima i mogućnostima. Već smo napomenuli koliki se, često neiskorišćeni, resursi krije u članovima porodice i zajednice, a da to škole ne znaju, i koliko je važno njihovo uključivanje u procesu vaspitanja i obrazovanja. Sekcije i druge vannastavne aktivnosti su posebno pogodne za njihovo uključivanje. Ipak, ovo *svi* ne znači i *svakako i po svaku cijenu*.

Naravno, one se ne mogu sprovoditi bez plana, kako kome padne na pamet neka ideja, bez pripreme i osmišljavanja. Kao što i igra ima svoja pravila, ona i u ovoj oblasti postoje i moraju se poštovati, ako mislimo dobro našoj djeci. Bilo da se radi o nekoj dugoročnoj kreativnoj aktivnosti, predavanjima, radionicama, upražnjavanju različitih vještina, sportu, jednokratnim akcijama poput izleta u prirodi, sadnje drveća ili oslikavanja zidova škole, ili prosto samo o nekom zajedničkom razgovoru i sastanku moraju se poštovati neka načela koja važe za sve. Ono što je tu važno jeste da nijesu suviše stroga, moraju biti poznata svima i inače primjenjiva u drugim oblastima života. Ovdje se akcentuju iz jednostavnog razloga, jer su njihovi korisnici djeca – tek u fazi formiranja ličnosti i na počecima odrastanja.

I NAČELO ILI NE MIJEŠAJ SE DE TI MJESTO NIJE - u praksi bi značilo da ako imate dvije lijeve noge, nije dobra ideja da djecu podučavate fudbalu, ili ste nastavnik geografije koji je oduševljen hemijom i hoćete da se bavite eksperimentima, a ni smuti vam kod kuće ne ispada baš najbolje. Taj dio ipak prepustite onima koji su kompetentniji od vas - ako se ne razumijete u određenu vještinu ili nemate dovoljno znanja za nju, nemojte pokušavati da je sprovodite, možete samo nanijeti štetu. To naravno ne znači da treba da dignete ruke od ideje, ako smatrate da je korisna za djecu. To bi bilo suprotno svemu što smo do sada napisali. Vaša je ideja plemenita i nemojte je odbacivati. Ima toliko toga da se uradi: pokrenete, animirate, ubijedite druge, organizujete aktivnosti, volontirate i pomažete, ili jednostavno se i vi poduhvatite učenja.

II NAČELO ILI OPRUŽI SE KOLIKO TI JE JORGAN DUG – podrazumijeva da prije nego napravite i prvi korak u realizaciji ideje koja vas je ushitila, prethodno detaljno promislite o svim resursima: da li imate dovoljno vremena, volje, sredstava (ako su potrebna), radnog elana, saradnika i, što je najvažnije, motivacije da izgurate stvar do kraja. Odustajanje ili prekidanje na pola puta iz bilo kog razloga nema opravdanje i u očima drugih može vas učiniti samo neozbiljnim, naročito u očima djece.

III NAČELO ILI PRVO SKOČI PA RECI HOP – podrazumijeva pravilan izbor vannastavne aktivnosti. To što Vi smatrate da je nešto korisno i lijepo, ne znači da će isto biti i za djecu, ili bar ne za svu djecu. Najvažnije je saznati koja su njihova interesovanja, talenti i sposobnosti, kako bi izbor vannastavne aktivnosti bio odgovarajući.

IV NAČELO ILI TRI PUT MJERI, JEDNOM SIJECI – podrazumijeva da vannastavna aktivnost mora biti dobro osmišljena, odnosno da mora imati temu, planirani cilj i očekivani ishod, uz jasan metodološki plan, tj. pravila igre. Najprije zato što nećete ulivati povjerenje, a zatim i što djeca veoma lako prozru neautentičnost i besmislenost nekog sadržaja, što je najbrži put ka njihovom odustajanju. Svako mora imati određeni nivo društvene i etičke vrijednosti, koji oni mogu shvatiti. Zato je veoma važno da one budu primjerene psihofizičkim mogućnostima učenika, jer u pojedinim ne mogu istovremeno učestovati učenici i prvog i devetog razreda. I za jedne i za druge to može biti samo demotivišuće. Naravno ima i onih u kojima mogu kao što su različite društveno-korisne i humanitarne akcije.

V NAČELO ILI DIJETE JE UČITELJ ČOVJEKA – podrazumijeva da nijedna od tih aktivnosti neće u potpunosti ispunjavati svoju svrhu ukoliko djecu ne uključite u cjelokupan proces. Dakle, gledajte da ne radite tako da djeca budu samo korisnici vaših usluga (mada ni to nije smrtni grijeh ako ih aktivno uključite), već probajte ići do te mjere samo da se rad prepusti u potpunosti učenicima, a da vaša uloga bude tek savjetodavne prirode. Na taj način će sa najprije razviti u samostalne i odgovorno osobe, sazrijevati i odrastati, odnosno učiti u skladu sa prethodno predstavljenom *Dejlovom kupom*.

VI NAČELO ILI TEŽAK RAD ZAHTIJEVA TEŽAK ODMOR – podrazumijeva da se itekako mora voditi računa o (ne) preopterećenosti učenika. Uvijek imajte na umu da oni imaju redovnu nastavu i redovne školske obaveze koje moraju izvršavati

„Pa opet kažem da roditelji i ne znaju da to tako treba, sad da ja dođem u školu da se ponudim: Hoćete li da vam ja držim predavanje? Mislim da to ne ide u principu tako, je li? A što se tiče škole, oni imaju taj obavezni dio saradnje i pozovu uvijek nekog...“

odgovor jednog od roditelja iz OŠ Vladimir Nazor u Podgorici, na temu iskustava vannastavnih i slobodnih aktivnosti u školama.

i koje im oduzimaju dosta vremena. Takođe, uključivanje u veliki broj školskih vannastavnih aktivnosti može dovesti i do prezasićenja i odustajanja. U krajnjem, oni, kao i svi mi, imaju prirodnu potrebu da svoje slobodno vrijeme ne provode u drugim oblicima druženja i zabave, imaju potrebu za, tako važnom, samoćom, a zašto ne i dosadom i lenčarenjem.

VII NAČELO JEDNA LASTA NE ČINI PROLJEĆE – ostavili smo za sam kraj, kako bi vam još jednom naglasili da, koliko god vjerovali u svoja znanja, snage i mogućnosti, ili sumnjali i u to isto kod drugih, nikada projekte ne sprovodite sami, bilo da ste roditelj, nastavnik ili učenik. Osim što je socijalizacija i međugeneracijska saradnja jedna od glavnih obilježja vannastavne aktivnosti o kojoj treba voditi računa, ovo je važno zbog kvaliteta aktivnosti. Ona sadrži niz različitih poslova i najčešće se dešava da zbog, u tom slučaju, neophodnog preopterećenja obavljanja više poslova istovremeno neki od njih nećete obaviti kvalitetno. Jednom ćete „udariti u zid“ i zasititi se, a djeca ostati uskraćena za možda baš njima bitnu i dragu aktivnost. Kontinuitet je često presuđujući, a njega bez saradnika i „naslednika“ ne može biti.

NVO Eco Logic iz Podgorice u posljednje četiri godine kroz inicijativu Bašta Ekologika – Mareza realizuje i program Školska bašta. Ova organizacija, koja se bavi promocijom koncepta urbane poljoprivrede, odnosno vrtova (tzv. community gardens) kao specifičnih modela infrastrukture održivih gradova budućnosti. Školske bašte predstavljaju „otvorene učionice“ koje koriste sve (često neiskorištene) potencijale škole i školskog prostora u svrhu širenja obrazovnih mogućnosti kod učenika ne napuštajući školsko dvorište. To se uspješno realizuje kroz kreiranje školske bašte i sadržaja školske bašte, edukativne radionice na temu održivosti, energetske efikasnosti, procjene prostora, zaštite životne sredine, permakulture i kroz sprovođenje ekoloških akcija u zajednici, poput uključivanja roditelja učenika, lokalne zajednice, volontera i drugih aktera iz civilnog sektora. Ovaj koncept ima i veoma izraženu društvenu dimenziju, jer urbano baštovanstvo sa svim pratećim infrastrukturama, sadržajima i aktivnostima predstavlja generator međuljudskih odnosa, odnosno ima za cilj integraciju škole i lokalne zajednice, podizanje ekološke svijesti kod učenika i pokretanje ekoloških aktivnosti, te širenje ekološke informisanosti među đacima. Posmatrano sa društvenog aspekta, školska bašta, kao edukativni model urbanog vrta je ujedno i platforma za inkluziju djece iz različitih socijalnih slojeva i integrisanje djece iz različitih kulturnih, nacionalnih i vjerskih zajednica, ali i za dobijanje praktičnog znanja i praktičnu edukaciju djece po pitanju njihove uloge u razvoju lokalne zajednice i grada i mogućnostima učešća u donošenju odluka.

Do danas je ovaj program realizovan u četiri crnogorske osnovne škole, u tri opštine i prošlo ga je preko 850 djece uzrasta trećeg razreda. Jedan od njegovih ključnih karakteristika je održivost, s obzirom da se staranje o baštama nakon sprovođenja programa predaje školama.

KAKO NE TREBA RADITI!

U sprovođenju vannastavnih aktivnosti koje podrazumijevaju dječju participaciju, veoma je bitno izbjeći zamku lažnog uključivanja djece, odnosno slučajeve kada je njihov angažman prvenstveno namijenjen nekim drugim ciljevima. Nekad to može biti marketinško nastojanje škole da se prikaže na najbolji mogući način, nekad potreba se pojedini poslovi što prije završe, nekad nepovjerenje prema dječjim sposobnostima, pa im se onda sve unaprijed priprema - djeci se pišu govori, umjesto njih se prave radovi, koristi se kao dekoracija na raznim priredbama i dočecima zvaničnika, daju im se stvari koje ne žele da rade i u njima se ne osjećaju komforno. Pri tom, nije rijedak slučaj da pojedini nastavnici smatraju da se već postojanjem neke sekcije za djecu i učešćem u njoj ispunjava princip participacije, bez obzira što djeca ne učestvuju u donošenju odluka o načinu i sadržajima rada i što ne preuzimaju nikakvu odgovornost. Prepoznaje se nekoliko primjera lažne participacije:

- Manipulacija - koja se prepoznaje kroz praksu da smo kobajagi orjentisani na djecu u pitamo ih za mišljenje, a onda to mišljenje niti uvažavamo, niti im damo povratnu informaciju (niti smo to planirali). Takođe, ona se prepoznaje i kroz učestvovanje djece u aktivnostima koje ne razumiju, niti su sama odabrala da to čine (korišćenje djece u reklamne svrhe, samopromociju nastavnika ili promociju škole), kroz popravljavanje radove kako bi bili „dovoljno dobri“ za izložbe, smotre...;

- **Favorizovanje** – nagrađujemo samo neku djecu, najuspješnije, najprisutnije, najmlađe i slično;

- **Potkupljivanje** - motivišemo ih da učestvuju obećavajući različite nagrade i povlastice, povlašćen položaj, dobre ocjene u redovnoj nastavi;

- **Povinovanje** - tražimo od djece da ispune naša (nastavnika, direktora, roditelja) a ne svoja očekivanja, fokusiramo rad djece samo na krajnji produkt, a ne na uživanje u procesu;

- **Dekoracija** - situacije u kojima se djeca koriste kao „scenografija” određenog događaja ili aktivnosti, a o njemu ništa ne znaju, niti im je blizak;

- **Popunjavanje rupa** – slučajevi u kojima postoji zakonska, ili nekim drugim dokumentom, predviđena obaveza uključivanja djece i davanja prava glasa u različitim savjetima, odborima, radnim grupama... Oni se formalno uključuju, ali bez tačnog upoznavanja sa tim koja je njihova uloga i čime treba da se bave, pa faktički i ne odlučuju o tome - njihovo mišljenje je suštinski nevažno, samo se obezbjeđuje legitimitet.

Uzimajući ovo u obzir, prvi i najvažniji korak mora biti postizanje ujednačenog razumijevanja toga šta se smatra istinskom participacijom, i iskrena namjera da ka njoj težimo. Ako u potpunosti prihvatamo osnovne postulate koncepta participacije, to znači da smo spremni da prihvatimo odgovornost da radimo na stvaranju pretpostavki, odnosno da pomognemo djeci da realizuju to svoje pravo.

„Može da se organizuje nešto kao što imamo one garažne rasprodaje... mogu da se iznesu klupe u dvorište, može u tom smislu da se cela zajednica animira da dođe. Ako ne ide dete u školu, možda ide unuk ili unuka, uvek neko ima nekog ko ide u školu, pa da na tom nivou sarađujemo...“

„Ima roditelja koji rade razne poslove, nekome je na primjer roditelj kozmetičar, pa može da dođe i da na primjer radi nokte, neko možda pravi kolače dobro, neko radi u poslastičarnici... da se ljudi ne stide, i da to bude neka raznovrsna rasprodaja i svašta nešto...“ – od-

govori roditelja djece iz OŠ Marko Miljanov u Podgorici.

NA KOJE POTEŠKOĆE MOŽETE NAIĆI?

Jedno od obilježja našeg obrazovnog sistema je nefleksibilnost, a vannastavne aktivnosti koje dodatno uvodimo po ovim našim principima, često podrazumijevaju određena odstupanja od zadatih planova i programa i što je nagore, ustaljenih navika. On zahtijeva dodatni angažman nastavnika u, možda ionako prepunjenom rasporedu, pa zbog toga jedna od mogućih poteškoća može biti njihovo motivisanje. Sprovođenje zajedničkih vannastavnih aktivnosti može biti malo komplikovano, jer zahtijeva puno dogovaranja i planiranja, odvija se sa djecom u različitim smjenama, raspored časova ne ostavlja dovoljno prostora, a i oni imaju pravo na privatni život. Ovaj izazov nastavnici nerijetko prevazilaze čistim entuzijazmom, ne očekujući ni nagradu ni priznanje, pa to uvijek trebamo imati na umu. Takođe, roditelji moraju svoje privatne obaveze uskladiti sa ovim aktivnostima, nije isključeno da sa planiranim terminima baš zalazimo u njihov privatno ili porodično vrijeme. Vještina koju tu trebamo pokazati kako bismo ih motivisali treba da bude jako izražena, a ideja i plan rada dovoljno atraktivni, kako bi i njima postali prioritetni.

Obavljajući razgovore sa učenicima, nastavnicima, roditeljima, pedagogima i upravama škola u okviru našeg istraživanja, generalno smo naišli na, manje ili više, nerazumijevanje međusobnih uloga. U najvećem dijelu, očekivanja su da su nastavnici ti koji su zaduženi za ovaj posao, da oni trebaju biti inicijatori i da je to njihova odgovornost, a da roditelji i djeca po pozivu bivaju aktivni sudionici. Zanimljivo je da je i u praksi često tako. Nastavnici, iako se pojedinačno trude da podstaknu roditelje na samostalni angažman, uglavnom prihvataju tu ulogu i nameću sebi veliki broj obaveza, u nastojanju da obezbijede funkcionisanje vannastavnih aktivnosti, pa makar i sporadično. Kod roditelja je primijećena volja, ali i nepoznavanje ove oblasti, s obzirom da često vannastavne aktivnosti identifikuju sa dodatnom i dopunskom nastavom uz izraženu rezervu da li oni uopšte imaju zakonsko pravo i mogućnost da se miješaju direktno u aktivnosti škole. Kod ispitane djece je uglavnom zabilježena izražena potreba za većim brojem vannastavnih aktivnosti i motivacija da budu uključeni i pitani za mišljenje (što često izostaje), ali i kod njih dominira stav da treba da ih pokreću nastavnici i uprava škole.

„Imate ogromna očekivanja od menadžmenta škole, što se tiče zaposlenih, roditelja i dece i imate očekivanja od roditelja u odnosu na sve zaposlene i nastavnike, koji su takođe nerealni. Zato treba da stalno da edukujemo roditelje šta mogu očekivati od škole i da, ako ćemo da organizujemo takve aktivnosti koji oni i deca traže, onda svi moramo učestvovati, tako da nam svima bude komforno.“

*Timski rad u OŠ. Vladimir Nazor
u Podgorici tokom projekta
„Korisnik je na mreži“ učenica,
roditelj, pomoćnik direktora i
predstavnik NVO KUČA.*

ODAKLE KRENUTI?

Da bi ste se upustili u ovu zanimljivu avanturu, potrebno je ispuniti nekoliko predušlova, obaviti nekoliko pripremnih zadataka, kako biste uopšte započeli sa radom. Šta je na početku važno da imate?

Ideju! – jer bez nje ne možete započeti. Ideje pokreće promjene i bez njih ne može doći do novih stvari. Ljudi sa idejama su oni koji mijenjaju svijet i koji ga čine boljim mjestom za život. Vi svoju ideju smatrate takvom, možda ne za cijeli svijet, ali svakako da za vašu zajednicu i smatrate da bi njenom realizacijom škola vaše djece bila mnogo bolja. To vam je najvrjednija imovina u ovom trenutku i vaš je cilj da je realizujete. Zato nije strašno ako je u početku ljubomorno čuvate, kako biste je bolje sagledali i isplanirali njeno korišćenje. Ipak, imajte na umu da niste jedini koji ima ideje, da se svakim danom javlja pregršt novih, od kojih se samo jedan dio realizuje.

A ako nemate ideju, tj. niste je samostalno smislili, već ste čuli za nju, pročitali nešto slično ili znate da se sprovodi u susjednoj školi, a Vi je prepoznate kao nešto veoma važno, nemojte da vas to brine! Nad idejama još niko nije uspostavio autorsko pravo, niti može. Slobodno je „ukradite“, jer to je dio onoga što se zove „protok ideja“, na čemu počiva gore navedeni napredak. Uostalom, ko može da tvrdi da i ta za koju ste čuli nije „ukradena“ od nekog drugog, tj da nije „protekla“. Vas je upecala i to je dovoljno!

Motiv i želja! - ovo smo i ranije nekoliko puta pomenuli, ali nije na odmet naglasiti opet. Ako niste spremni da svoje ideje sprovedete u djelo ili da ih barem podijele sa drugima, one će ostati samo misao koja nema više nikakav značaj. Inicijativa je zaista ključna stvar da se pokrene nešto i za to se pripremite.

Informacije! - raspitajte se o situaciji u školi u kojoj planirate da započnete sa realizacijom vaše ideje. Nijeste sami na svijetu, postoje i drugi koji se možda bave sličnom temom koju vi imate na umu. Možda su već sama škola, druge organizacije, opština, Vlada, pojedinci, aktivisti, pa možda i biznis sektor angažovani na problemu kojim hoćete da se bavite. Ne možete i ne smijete ih ignorisati, niti uzalud trošiti svoje resurse ako takvo što postoji. Ali i ako postoje, to nije prepreka za vas. Ako su postojeće aktivnosti komplementarne sa vašom idejom i nije potrebno uvoditi novu

„Nečije dobro iskustvo ili neka priča o tuđem dobrom iskustvu nam je vrlo značajna a ne dobijemo je često. Evo slučajno smo bili na seminaru i čuli o robotici i to smo čuli slučajno od kolegice koja se tu zadesila. Za mene i moju sekciju je to bilo vrlo značajno, da saznam o načinu na koji ona organizuje decu, o podeli uloga i slično. Čula sam nešto potpuno novo.“

*„Kad god nešto vidim da mogu da upotrebim, ja ukradem ideju.“ -
**nastavnica iz OŠ
Vlado Milić.***

„Nije bitno, ja sam kući, ja ću da dođem da iskopam rupu, da posadim drvo, ja ću da dovedem svoje dvoje djece, da budu tu, sa mnom zajedno. Neka dođu i vaša djeca, opet će biti nas deset...“

– odgovor jednog od roditelja djece iz OŠ Marko Miljanov u Podgorici.

aktivnost, možda je potrebno promijeniti način na koji se rade, kako bi se ostvarili bolji rezultati. Budite otvoreni da im se prilagodite i da i Vi promijenite način na koji radite. Bez spremnosti da se mijenjamo, nema razvoja.

Ljudski resursi! – već smo prije pomenuli da koliko god vjerovali u svoje potencijale i mogućnosti, ipak vodite računa da imate ekipu saradnika, od kojih je poželjno da jedan dio budu nastavnici i djeca iz škole. Na taj način ne samo da ih uvažavate kao vaše domaćine, već stvarate preduslov za održivost vaše aktivnosti. O tome kako napraviti dobar tim i kako raditi sa njima će biti više riječi u sledećim poglavljima, a ovdje ćemo se samo dotaći toga gdje možete tražiti i prepoznati saradnike koji su vam potrebni.

Na prvi pogled to može djelovati teško, jer je preovlađujuće mišljenje da su svi prezauzeti i nemaju se vremena. To se uglavnom ispostavi kao predrasuda – jer ako imate vi vremena, zašto ne bi imali i drugi. Pa nećete ih svakoga dana zapošljavati po osam sati. Važno je samo da ih dovoljno ubijedite, da im „prodate priču“. Zato, najprije krenite od svoje porodice. Tu ćete najprije testirati valjanost vaše ideje i ubjeđivačke sposobnosti. Njihova podrška vam može biti od najvećeg značaja, jer ako drugi vide da vam i članovi porodice pomažu, onda će i njima zanimljivo da saznaju o čemu se tu radi. Zatim razmislite o komšijama, prijateljima, kolegama na poslu, saradnicima. Uglavnom ne znate koliko su oni zainteresovani i čime se bave nakon posla. Možda i vi njima „bacite udicu“ baš kao što ju je ideja bacila Vama. Razmislite i o volonterima - uvijek postoje volonterske organizacije čiji članovi vape da se bave nečim kreativnim i zanimljivim. Takođe, možda poznajete i bivše đake škole koji jedva čekaju da se vrate nekim povodom – možda čak imaju i neka alumni udruženja. Kao što vidite, već ih može biti veliki broj. Vaše je samo da zanos koji Vi gajite, prenesete njima. Vidjećete kako ćete ih brzo privući.

Prava i obaveze! - ovo je jedna osnovnih stvari koju morate bar djelimično poznavati, jer ipak planirate da radite sa djecom. To je jedan od najosjetljivijih poslova, pa je važno poznavati pravne akte koji regulišu ovu oblast. Važno je upoznati se sa tim koliko Vam oni dozvoljavaju da se umiješate u rad škola, do kog nivoa i na koji način, kako ne biste radili nešto što Vam ne pripada. U krajnjem, Vama samima je važno da znate kako je regulisano ovo polje, kako biste svoje aktivnosti uskladili sa potrebama školskog sistema. Na sledećih nekoliko stranica mi ćemo navesti neke djelove pravnih akata koje se uglavnom odnose na saradnju povezanih aktera i vannastavne aktivnosti u osnovnoškolskom

obrazovanju u Crnoj Gori, kako biste otklonili neke predrasude i nedoumice već na ovom koraku. Svakako preporučujemo da se sa njima i detaljnije upoznate. Sve ih možete pronaći na sajtu Ministarstva prosvjete u odjeljku *Biblioteka*.

NAŠE ISKUSTVO

Kada je naš tim započinjao projekat u odabranim školama Podgorici, na početku je bilo puno skepse koje nijesmo bili pošteđeni ni mi, ni oni oko nas koji su smatrali da smo se upustili u neizvjestan posao. Svi smo se pitali da li ćemo naići na iskreno razumijevanje i prihvatanje. Ni nakon prvih ostvarenih kontakata nijesmo imali jasne odgovore, projekat „Korisnik na mreži“ je bio prilično glomazan, trajao je 11 mjeseci i trebalo je sve to predstaviti drugoj strani na pravi način. Ipak uspjeli smo i to prilično lako. Već poslije prvih aktivnosti i mi i naši domaćini smo shvatili da smo na istom zadatku i da imamo iste motive: bolje uslove za našu djecu. U tome smo i mi trebali njima, a i oni nama, pa je nivo saradnje i učešća tokom svih aktivnosti bio iznad očekivanog.

NA ČEMU SE TEMELJI VAŠ RAD?

OPŠTI ZAKON O OBRAZOVANJU I VASPITANJU

Član 2

„Obrazovanje i vaspitanje ima za cilj da:

1) obezbijedi mogućnost za svestrani razvoj pojedinca, bez obzira na pol, životno doba, invaliditet, socijalno i kulturno porijeklo, nacionalnu i vjersku pripadnost i tjelesnu i psihičku konstituciju; 2) zadovolji potrebe, interesovanja, želje i ambicije pojedinca za cjeloživotnim učenjem; 3) omogući postizanje međunarodno uporedivog nivoa znanja, vještina i kompetencija; 4) razvija svijest, potrebu i sposobnost za očuvanje i unapređenje ljudskih prava, pravne države, prirodne i društvene sredine, multietičnosti i različitosti... 6) omogući pojedincu, u skladu sa sopstvenim mogućnostima, uključivanje i participaciju na svim nivoima rada i djelovanja...“

Član 94

„Radi organizovanog ostvarivanja interesa roditelja, u ustanovi se obrazuje savjet roditelja.“

Član 95

„Savjet roditelja: bira predstavnike roditelja u školski, odnosno upravni odbor; daje mišljenje o predlogu godišnjeg plana rada ustanove; učestvuje u postupku predlaganja izbornih predmeta; daje mišljenje na program organizacije ekscurzije učenika; razmatra interne i eksterne izvještaje o utvrđivanju kvaliteta obrazovno-vaspitnog rada ustanove; razmatra prigovore roditelja i učenika u vezi sa obrazovno-vaspitnim radom...“

ZAKON O OSNOVNOM OBRAZOVANJU I VASPITANJU

Član 12

„Osnovno obrazovanje i vaspitanje ostvaruje se na osnovu javno važećeg obrazovnog programa za osnovnu školu... Obrazovni program obuhvata: obavezni dio, obavezne aktivnosti i prošireni dio..Prošireni dio čine: slobodne aktivnosti i...“

Član 19

„Škola razvija razne oblike slobodnih aktivnosti - vannastavne aktivnosti (sportske, kulturne, umjetničke i dr.). Program slobodnih aktivnosti utvrđuje se godišnjim programom rada škole.“

Principi

„Potrebno je obrazovanje...izgrađivati u smjeru davanja podrške aktivnostima uključivanja i participacije na svim nivoima i područjima rada i djelovanja; koje će zadovoljiti potrebe, interesovanje, želje i ambicije pojedinaca koji se obrazuju; tako organizovati da se pojedincu obezbijede uslovi za razvoj slobode mišljenja i svjesne aktivnosti; u domenu sadržaja tako postaviti da formiranje omladine i odraslih proizilazi iz ljudskih prava, pravne države, pluralne demokratije, tolerancije i solidarnosti.“

„Decentralizacija, kao prvi motiv, predstavlja veću demokratizaciju odnosa. To podrazumijeva povećano učešće predstavnika lokalne zajednice, građana, njihovih asocijacija i roditelja u svim obrazovnim promjenama. Njima se omogućava da direktno utiču na rad u školama i na odvijanje obrazovnog procesa.“

„...stvoriti sistem u kome će obrazovne institucije biti osposobljene za usvajanje novih znanja i izmjenu njihove strukture. Moraju se stvarati i drugi oblici, van klasičnih obrazovnih ustanova - škola, za obrazovanje građana (razni obrazovni centri, radnički - narodni univerziteti, mediji, porodica, profesionalna udruženja, NVO, radna mjesta, Internet) i kreirati različite uloge koje obrazovanje može imati u razvoju građanskog društva.“

„Škola mora razviti mehanizme za suodlučivanje roditelja o pitanjima od značaja za obrazovanje djece, uz jasno postavljene granice o stručnim pitanjima koja su u domenu nastavnika.“

„Otvoreni sistem vaspitanja i obrazovanja....podrazumijeva da predškolska ustanova i škola treba da budu otvorene prema porodici i lokalnoj sredini, odnosno dječjim iskustvima izvan same institucije. To podrazumijeva ne samo slobodan pristup roditeljima i drugim odraslima u ustanovu već i mogućnost da direktno učestvuju u njenom životu. Mora da postoji kontinuitet između porodičnog i institucionalnog vaspitanja i obrazovanja. Vaspitač i nastavnik stiču uvid u interesovanje porodice i sugerišu načine njihovog uključivanja u postojeće programe“

Uloga roditelja

„...Savjet roditelja treba da postane ključna spona između nastavničkog kolektiva i roditelja učenika. Preko savjeta roditelja moguće je organizovanje uticati, ne samo na pedagoško-psihološko obrazovanje roditelja i ostvarivanje jedinstva uticaja, već i na

uključivanje roditelja u direktnu organizaciju pojedinih vaspitno-obrazovnih zadataka škole. Savjet roditelja treba da postane značajni društveni organ koji se, u prvom redu, odnosi na učenike i roditelje učenika. Savjet roditelja svojim akcijama u mnogome može doprinijeti potpunijoj organizaciji rada škole u cjelini.”

“Sadržaji rada savjeta roditelja su: ...otklanjanje i ublažavanje uzroka koji ometaju razvoj učenika (rješavanje socijalnih problema, snabdijevanje udžbenicima, školskim priborom ...), - briga o zdravlju učenika (analiza rada školske kuhinje, ljetovanja, zimovanja, nastava u prirodi, analiza ljekarskih i sistematskih pregleda, rekreacija učenika), zaštita i održavanje školske sredine, estetsko i higijensko uređenje škole, organizovanje i sprovođenje saradnje sa društvenom sredinom, instruktorski rad u sekcijama i klubovima, angažovanje stručnjaka u skladu sa zadacima kulturne i javne djelatnosti škole, učešće u organizovanju i pripremanju školskih poslova, svečanosti, susreta, izložbi...organizovanje i učešće u akcijama solidarnosti, uređenja školske okoline, akcijama prikupljanja sekundarnih sirovina, razmatranje izvještaja o radu škole i davanje odgovarajućih sugestija za poboljšanje rada škole.”

„Savjet roditelja ne može učestvovati u pitanjima koja se tiču izvođenja nastavnog plana i programa, stručnosti nastavnika i stručnih saradnika u školi, odnosno vrtiću“

STRATEGIJA RAZVOJA OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA SA AKCIONIM PLANOM (2011-2017)

*„Strategija osnovnog obrazovanja i vaspitanja u Crnoj Gori namijenjena je: **svoj djeci**, da bi svako dijete moglo da ostvari svoje pune razvojne potencijale i zagarantovana prava, kao osnove kvalitetnog života i karijere; **roditeljima/starateljima učenika/ca**, da bi dobili podršku da aktivno učestvuju u obezbjeđivanju kvalitetnog obrazovanja za njihovu djecu; **zaposlenima u osnovnim školama**, da stvaraju i stalno unapređuju ambijent za optimalna postignuća u procesu nastave i učenja i da se u tom cilju podrži proces njihovog kontinuiranog profesionalnog usavršavanja i razvoja... **lokalnoj zajednici**, da bi na efektivniji način učestvovala u životu i radu škole..“*

„Vodeće načelo Strategije: Osnovno obrazovanje i vaspitanje u Crnoj Gori mora se bazirati na visokokvalitetnim, diferenciranim i dostupnim uslugama, kako bi svako dijete nesmetano ostvarivalo razvojne potencijale i zagarantovana prava za kvalitetan život i rad i odgovorno učešće u životu društva.“

„Principi na kojima se bazira reforma osnovnog vaspitanja i obrazovanja su:...princip davanja prednosti kvalitetu obrazovanja u odnosu na kvantitet znanja, princip razvoja svih aspekata ličnosti, princip saradnje učenik, nastavnik i roditelj, integracije i posebne brige za učenike sa posebnim potrebama i princip autonomnosti nastavnika.“

Škola i partnerstva škole

„Efektivnim korišćenjem spoljašnjih resursa i jačanjem komunikacije škole i drugih sistema, savremena škola ostvaruje visok kvalitet obrazovanja i razvija svoj jedinstveni identitet.“

„Iako je škola, po svojoj prirodi i svrsi, izuzetno dinamičan i raznorodan sistem, ona nije uvijek i dovoljno otvorena prema okolini. Sa druge strane, okolina često ne prepoznaje velike kapacitete škole za partnerstvo u promjenama koje se žele ostvariti u zajednici. Oblici zajedničkog rada škole, roditelja i lokalne zajednice, najefikasniji su kada su planski osmišljeni, kontinuirani i otvoreni za participaciju svih zainteresovanih strana.“

„Učešće roditelja u životu i radu škole, i nadležnosti koje su im na raspolaganju, često su nedovoljno iskorišćeni resursi za razvoj partnerstva roditelja i škole. Komunikacija roditelja i škole češća je povodom ocjenjivanja i uspjeha djeteta, nego u procesima osmišljavanja aktivnosti koje treba da unaprijede kvalitet rada u školi.“

Usljed porasta svijesti javnosti i uspješnije identifikacije, realnog porasta učestalosti agresivnog ponašanja i drugih poremećaja ponašanja u školi, snažno je očekivanje od škole da kontinuirano razvija i realizuje programe za razvoj socijalnih i emocionalnih vještina, za izgradnju konstruktivnog sistema vrijednosti, za demokratsko građanstvo i sl.“

„Kada je riječ o zajedničkom učenju škola, kao o jednom od ključnih elemenata profesionalnog razvoja nastavnika, ono podrazumijeva povezivanje škole, kako sa onima na drugim obrazovnim nivoima (npr. vrtić, srednja škola, fakultet), tako i međusobno. Tako se povećava vrijednost velikih resursa u školama za organizaciono učenje i profesionalni razvoj, koji se unapređuju upravo povezivanjem škola.“

„Škola se tradicionalno prepoznaje i kao kulturno središte, posebno u malim sredinama. U širokoj ponudi izbornih programa i van-nastavnih aktivnosti, ali i u samoj misiji svake škole, više prostora trebalo bi da nađu kreativni, umjetnički programi, koji podstiču razvoj kulturnih potreba i navika, ali i estetskih i etičkih vrijednosti.“

Predlozi pravaca razvoja osnovnog obrazovanja i vaspitanja

„Stalno unapređivati kapacitete rukovodilaca i nastavnika za demokratsko upravljanje školom, na svim nivoima i povećavati obim i oblike saradnje škole sa roditeljima, medijima, lokalnom zajednicom, NVO sektorom; snažiti izgradnju misije i identiteta svake škole, kao i međusobno povezivanje škola, radi učenja i podrške.“

Specifični ciljevi Strategije

„Osnažiti školu za strateško planiranje, na svim nivoima i u svim oblastima rada; efektivnije planirati aktivnosti nastavnika van nastave; unaprijediti kvalitet timskog rada u školi, uključujući timski rad nastavnika razredne nastave (učitelja) i vaspitača; unaprijediti oblike komunikacije u školi (vertikalne i horizontalne); osnaživati školu da izgrađuje partnerstvo sa roditeljima, ustanovama i lokalnom zajednicom; Promovisati i unapređivati raznovrsne oblike saradnje škole i roditelja; razvijati saradnju škole sa drugim obrazovnim, kulturnim i javnim ustanovama, uključujući i medije; unaprijediti saradnju škole sa lokalnom sredinom, u cilju efektivnijeg korišćenja resursa zajednice za postizanje ciljeva obrazovanja.“

Načini ostvarivanja specifičnih ciljeva Strategije osnovnog obrazovanja i vaspitanja

„U svojim planovima, škola treba da jasnije definiše mehanizme za efektivnije korišćenje radnog vremena nastavnika van redovne nastave za unapređenje kvaliteta škole. To se odnosi i na efektivnije planiranje i korišćenje timskog rada u školi (npr. povezivanjem, saradnjom aktiva u procesu planiranja nastave i bolje identifikacije međupredmetnih korelacija; timski rad nastavnika razredne nastave i vaspitača).“

“Školski projekti (bilo da ih inicira sama škola, nakon samo-evaluacije, ili projekte nude partneri) su vrlo efikasno sredstvo za unapređivanje organizacije rada, jer doprinose razvoju kulture timskog rada, razvoju različitih kompetencija, rješavanju različitih problema u školi i sl.“

„Osnovna škola treba da se poveže sa sredinom u kojoj se nalazi, kao i kulturnim i drugim institucijama. Takođe, potrebno je da

se poveže sa drugim školama u zajednici. Saradnja sa lokalnom sredinom treba da je planska, stalna, zasnovana na evaluacijama aktivnosti saradnje za određeni period. Škole ne koriste u dovoljnoj mjeri lokalne resurse, a time ni učenici nemaju prilike kroz aktivnosti u svojoj zajednici shvataju njene potrebe da razvijaju svijest o društvenoj pripadnosti, različite socijalne kompetencije i zdrave stilove života.“

„Promjene u obrazovanju zahtijevaju i od lokalne zajednice da se aktivnije uključuju u život i rad škole koja joj pripada. Zbog nasljeđa iz prošlosti, a dijelom i zbog nedostatka resursa, lokalne zajednice još uvijek školu posmatraju kao ustanovu o čijem se finansiranju i opstanku brine isključivo neko ‘odozgo’.“

“Potrebno je roditeljima i dalje približavati ciljeve i smisao reforme obrazovanja i pomoći im da razumiju koje sve usluge škola nudi da podstakne sveobuhvatan razvoj njihove djece i zašto je važno da škola i porodica budu partneri u postizanju tog cilja. Roditeljima je neophodno ponuditi informacije o razvojnim karakteristikama njihove djece, a posebno vještine kako da uspješnije rješavaju razvojne probleme svoje djece.“

“Škola sa roditeljima i zajednicom treba da razvija one oblike saradnje u kojima se reflektuje demokratski karakter škole koja se mijenja. To znači da su strane u procesu saradnje ravnopravni partneri, u svim oblicima i fazama saradnje, da je dijalog kontinuiran, da se dijele informacije, ali i odgovornost i sl.“

KAKO ZAPOČETI?

“
MISLI LOKALNO, DJELUJ LOKALNO!
- najprimjerenija je deviza za nas. Misija nam je da na mikro-nivou djeci u određeno školi obezbijedimo ono što smatramo da im pripada i da je korisno za njih.”

Sad kada otprilike imate neku opštu sliku, tu i tamo ste postavili granice u okviru kojih bi trebalo da se krećete, treba započeti realizaciju ideje koju ste planirali. Naš savjet je da za početak ne budete previše ambiciozni i pokušavate da se petljate sa krivinama i prekidima saobraćaja na magistralnim pravcima osnovnoškolskog obrazovanja, ukoliko ste ih negdje prepoznali. To i nije vaša misija sada, vaša misija je da na mikro-nivou djeci u određeno školi obezbijedite ono što smatrate da im pripada i da je korisno za njih. Deviza *misli lokalno, djeluj lokalno!* bila bi onda za vaš posao najprimjerenija. Ali i tu se pazite spoticanja, koliko god izgledalo jednostavno.

Jedna od grešaka koju često prave pojedinci, udruženja, ili organizacije kada započinju neki društveno-koristan posao, bilo od šireg javnog ili lokalnog interesa (kao što je vaš slučaj), jeste njihova pretjerana samouvjerenost da im je ideja nezamjenjiva, da dobro poznaju problem i da imaju gotov recept za rješavanje. Podloga za to su lični stavovi, koji su se formirali na osnovu ličnih iskustava ili iskustava uskog kruga ljudi sa kojima oni dijele zajedničke vrijednosti. Ipak, lična iskustva mogu biti prilično drugačija od realnog stanja i potreba ciljne grupe. Ne možemo sami odgovoriti na pitanje šta je javni interes. Ako želimo da zaista djelujemo u javnom interesu, potrebno je saznati mnogo više o realnim potrebama korisnika. Uostalom, bilo da ste nastavnik, roditelj ili učenik, zapitajte se: koliko je zaista realno da poznajete potreba svih učenika u jednoj školi?

Njih je ko zna koliki broj, raspoređeni su u devet razreda i u ko zna koliko odjeljenja, različitog se uzrasta, zrelosti i razvoja; diversifikovanog socioekonomskog statusa, kulturnog i nacionalnog identiteta. Pri tom, da li ste ikada i pročitali školske izvještaje, biltene, godišnjake, zaključke Savjeta roditelja, druga dokumenta, kako biste se bliže upoznali sa onim što se tamo radi? Možda je ono što vi zastupate, u toj školi baš riješeno na najbolji mogući način, a praznine se javljaju na sasvim drugoj strani, koja ni vama ne pada na pamet. Kako onda da znamo šta nam je činiti?

Za to je potrebno da ispitajte potrebe. To na prvi pogled djeluje prezahtjevno, ali ne mora da bude. Do pravih informacija nekada možete doći na najjednostavniji način. Na primjer:

Razgovarajte sa djecom – kako svojom (ako ste roditelj), tako i onom sa kojima se druži u razredu, na školskom odmoru, u komšiluku. Vjerovatno ih ima različitog uzrasta, pa otvoreno pričajte sa njima o tome kako vide svoju školu;

Razgovarajte sa roditeljima- školskih drugara vaše djece, roditeljima djece iz različitih razreda, roditeljima iz Roditeljskog savjeta itd. Razgovarajte sa njima na roditeljskim sastancima, dok čekate dijete iz škole, prilikom slučajnih susreta, ili susreta nekim drugim povodom. Ne brinite, nećete biti nametljivi, niti dosadni, većini je to uvijek neiscrpna tema. Oni mogu biti izvor dragocjenih informacija i saznanja, a njihova iskustva odličan filter i provjera vaših stavova;

Razgovarajte sa učiteljima i nastavnicima – kao stručnim licima, jer oni ipak, iako ne u potpunosti, najbolje poznaju procese u školi. Njima su dobro poznate i pravne norme i potrebe i mogućnosti. Razgovarajte sa nastavnicima iz različitih stručnih aktivna, često mogu biti izvor inspiracije, podrške i motivacije.

Razgovarajte sa menadžmentom i školskim pedagogom/psihologom – tu ste već na izvoru informacija, jer su to osobe koje upravljaju svim procesima u školi i oni obično poznaju do najsitnijih detalja „svaki ćošak“. Ukoliko su predusretljivi i voljni za saradnju, bez skrivenih namjera, razgovor sa njima će biti bingo. Ali, to ne znači da treba da se oslonite samo na njih. Najprije iz razloga što u samom startu, kad im „upadnete“ iznenada sa raznoraznim pitanjima i interesovanjima, mogu pokazati objektivnu rezervu i dati vam površne i uzdržane informacije, jer opravdano mogu posumnjati u vaše motive i kredibilitet. Takođe, njihova je dužnost da u neku ruku vode računa i o „marketingu“ škole, pa ne mora da znači da će vam otkriti sve nedostatke.

Kako biste sve ovo postigli, ne znači da trebate uzeti odsustvo sa posla. Većinu ovih razgovora ćete obaviti usputno i neosjetno, a oni će sadržati mnoge značajan podatak za vas. Danas je čest slučaj da različite skupine (roditelji, nastavnici) imaju svoje viber grupe, ili određene platforme i zajednice na socijalnim mrežama gdje razmjenjuju mišljenja i iskustva, tako da i tamo možete zadati temu za razgovor. Ovo nekad može biti i najbolji model, jer akteri tu znaju biti prilično slobodniji u komentarima.

Međutim, kako biste dobili što bolje informacije, najbolje je ipak napraviti neko mini istraživanje u kojem ćete konsultovati sve planirane učesnike u procesu. Svakako, kada planirate to istraživanje, nemojte ga intencionalno posvetiti samo temi kojom

u tom trenutku želite da se bavite. Ispitajte više tema, bar dvije-tri, iako vam je namjera da sada pokrenete samo jednu akciju. Pretpostavka je da se nećete zadržati samo na njoj, već da želite i dalje da unapređujete vaspitno-obrazovni proces, pa bi bilo trošenje resursa i rasipanje energije svaki put vršiti novo istraživanje.

Najbolje bi bilo da istraživanjem obuhvatite sve kategorije kojih se ovo tiče: đake, nastavnike, uprave škola, stručne službe, roditelje, lokalnu zajednicu. Tako ćete dobiti najkvalitetnije podatke i najobjektivnije ćete se upoznati se problemima i potrebama ciljnih grupa, njihovim iskustvima, mišljenjima i osjećanjima.

Metode i instrumenti za istraživanje

U svojim istraživanjima možete koristiti jednostavne, poznate metode i instrumente za istraživanja, kao što su:

Upitnik/anketa

Upitnik i anketa su jedan od najosnovnijih instrument za prikupljanje odgovora na određena pitanja. Gledajte da ne budu predugi i prezahtjevni, sa komplikovanim pitanjima, jer tako nećete baš pridobiti ispitanike. Prije ankete, potrudite se da svakom ukratko objasnite njen cilj.

Intervju/fokus grupa

Kako vam je interes da dobijete što više kvalitetnih podataka, praktikujte da osobi koju želite da intervjuišete na vrijeme pošaljete pitanja, ili bar dio pitanja. Ukoliko kroz razgovor želite upoznati mišljenja i stavove više ljudi, to je onda najbolje raditi putem *fokus grupa*. Pravilo je da ne smiju trajati dugo i da se vi kao ispitivač ne smijete previše miješati u razgovor, osim u dijelu postavljanja tema i povremenog usmjeravanja razgovora, ukoliko se sagovornici previše udalje od teme.

Prikupljanje sekundarnih podataka

Ovaj način sakupljanja podataka je poznat pod nazivom „*desk research*“ ili istraživanje za stolom. Prikupljanje podataka je moguće bez kontakta sa ispitanicima. Mnoštvo informacija možete naći u stručnoj literaturi, priručnicima, periodičnim izvještajima, časopisima, biltenima, analizama. U savremeno doba internet vam sve ovo vrijeme dodatno skraćuje. Podaci koji se mogu dobiti na internetu su dostupni svima i u svakom momentu. Tu značajan izvor informacija mogu biti profili škola na socijalnim mrežama i njihovi veb-sajtovi.

Danas je čest slučaj da različite skupine (roditelji, nastavnici) imaju svoje viber grupe, ili određene platforme i zajednice na socijalnim mrežama gdje razmjenjuju mišljenja i iskustva, tako da i tamo možete zadati temu za razgovor. Ovo nekad može biti i najbolji model, jer akteri tu znaju biti prilično slobodniji u komentarima. Čak ovdje možete sprovesti i planirane kratke ankete, koristeći neke od besplatnih IKT alata (npr. survey monkey <https://www.surveymonkey.com/>).

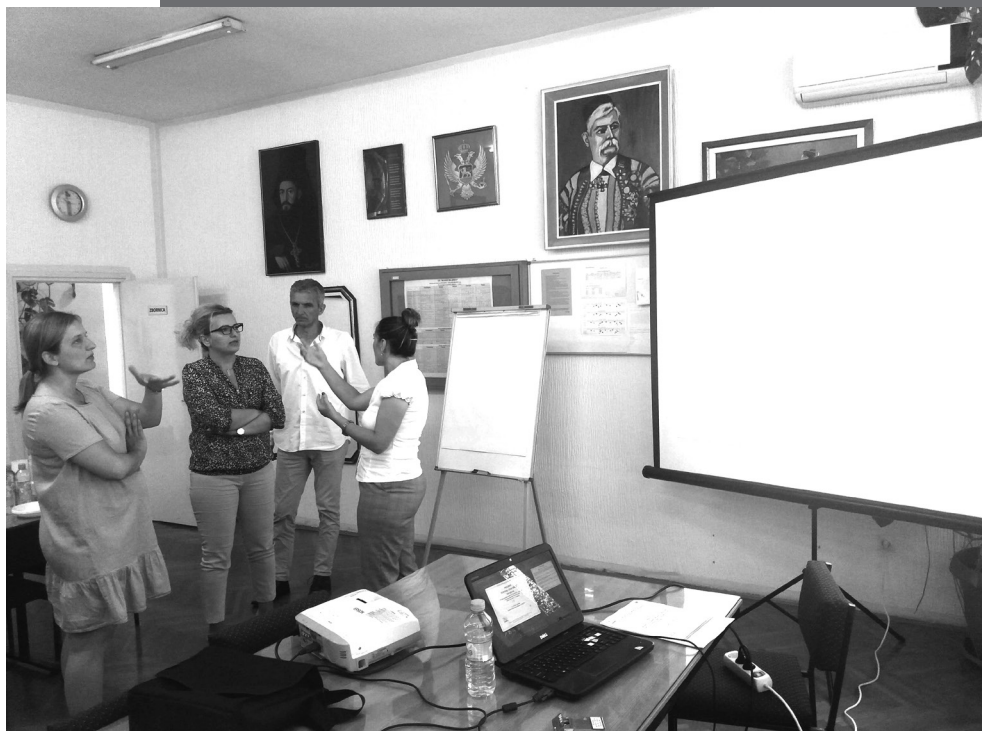
Izazovi NEDOSTATAK POVJERENJA

Ako ste napravili inicijalni tim, pa se udružili u neformalno udruženje građana ili formirali NVO, vrlo je vjerovatno da će korisnici sa vama biti na distanci i misliti da sve radite samo radi novca ili lične promocije. Zato je važno da korisnike uključite u definisanje aktivnosti koje planirate. Pored istraživanja potreba, valjalo bi ih uključite i u planiranje, kako bi se gradio odnos povjerenja, a oni osjetili da su to i njihovi projekti. Kroz to će oni upoznati i vaše kapacitete i namjere, a vi steći prijeko potrebni legitimitet za rad.

Šta sa dobijenim podacima?

Analiza prikupljenih podataka će vam omogućiti da donesete određene zaključke u odnosu na cilj koji je ste formulisali u početnoj fazi istraživanja, pa u skladu sa njim i pripremate svoj izvještaj. Taj izvještaj vam služi kako biste dali povratnu informaciju, odnosno kako biste širu javnost upoznali sa svim nalazima. U vašem slučaju, s obzirom da ste obavili istraživanje sa ciljanim grupama radi ciljanih

aktivnosti, tu širu javnost čine upravo akteri školskog procesa koje ste ispitali. Veoma je važno da im rezultate istraživanja prezentujete, da oni budu jasni i razumljivi, kako bi mogli da se upoznaju sa mišljenjima svih strana. Taj izvještaj ili prezentacija bi trebao sadržati i zaključke i preporuke, jer oni će predstavljati osnovu za vaše dalje akcije. Tek kad definišete potrebe, onda možete planirati i aktivnosti.

Prezentacija rezultata istraživanja u O.Š. Marko Miljanov u Podgorici.

Ovo djeluje neskromno, jer i nije praksa u ovakvim priručnicima „hvaliti svoga konja“, ali kako ne znamo trenutno za bolji primjer, smatrali smo da je važno da vas upoznamo sa načinim na koji smo mi to uradili.

U februaru i martu 2019. godine, započeli smo projekat tako što smo sproveli fokus grupno istraživanje sa nastavnicima, učenicima drugog ciklusa organizacije nastave i roditeljima učenika; a zatim i intervjuje sa direktorima ovih škola, školskim pedagogima/psiholozima i predstavnicima lokalne/mjesne zajednice. Broj ispitanika je bio oko stotinu. Ukupno smo sproveli devet fokus grupa, po tri u svakoj od škola. Struktura grupa je bila organizovana po unaprijed utvrđenom modelu, gdje se vodilo računa o raznovrsnoj zastupljenosti po osnovu starosne dobi, polu, obrazovnom profilu, prethodnom učešću u fokus grupnom istraživanju i sposobnosti sagovornika da daju sadržajan osvrt na zadatu temu. Realizovali smo i tri intervjuja sa direktoricama ovih škola, tri sa predstavnicima pedagoško-psihološke službe i jedan sa predstavnikom mjesne zajednice Masline.

Nakon obavljenog istraživanja i dobijenih rezultata, u svakoj od škola smo organizovali prezentacije rezultata i diskusije o njima. Takođe, sačinili smo i objavili publikaciju „Izveštaj o rezultatima istraživanja vannastavnih i slobodnih aktivnosti učenika u osnovnim školama Marko Miljanov, Vladimir Nazor i Vlado Milić u Podgorici“, koja se sastoji iz narativnog prikaza obavljenih razgovora, zaključaka i preporuka za dalji rad svih uključenih aktera. Publikacija je podijeljena svim akterima.

Pored stavova, mišljenja i iskustava koje ćete ispitivati u ovom istraživanju, zbog aktivnosti koju planirate važno vam ja saznate i koji su sve resursi škole na raspolaganju. Oni se ogledaju u prostornim uslovima (dostupne sale, učionice i druge prostorije, dvorište), tehničkoj opremljenosti i ljudskim kapacitetima (raspoloživim i raspoloženim nastavnim osobljem, njihovim vještinama i kompetencijama). Može se desiti da je nešto od onoga što ste zamislili neizvodivo (na primjer škole nemaju adekvatan prostor i tehničku opremu u kojem bi se izvela predstava koju planirate), pa da promijenite plan i da vaša vannastavna aktivnost onda bude rad na prikupljanju sredstava kako bi se škola opremila. Na drugoj strani, možete naići na one resurse koji vama baš nedostaju (na primjer, pojedini nastavnici se amaterski uspješno bave pozorištem u školi), što može uštedjeti vaše vrijeme, finansijske izdatke i smanjiti poslove. Naravno za neke vam aktivnosti neće trebati ovoliko ispitivanja i istraživanja. Ukoliko planirate sadnju drveća, skupljanje donacija, neku humanitarnu akciju, ili bilo koju jednokratnu aktivnost, dovoljno će biti da motivišete druge na zajednički angažman.

VAŽNO!

Kada se već nalazite u ovoj fazi, imate priliku da od samog starta ispunite jedan od osnovinih postulata vannastavnih aktivnosti – uključivanje djece.

Istraživanja su sastavni dio vannastavnih aktivnosti, koja omogućavaju djeci da samostalno dolaze do novih spoznaja, ispituju svijet oko sebe i donose sopstvene zaključke utemeljene na rezultatima istraživanja. Učenje istraživanjem i otkrivanjem, upoznavanje sa zakonitostima istraživanja, jedan je od načina osposobljavanja djece za aktivno i samostalno sticanje znanja. Istraživanja sa djecom realizuju se kao i sva druga istraživanja, s tim što je njima potrebno dosta pomoći kako bi svaki od navedenih koraka realizovali samostalno, razumjeli svrhu i namjenu istraživanja, postavili dobra istraživačka pitanja. Tema istraživanja i ključna istraživačka pitanja trebaju proizaći iz dogovora sa učenicima, i u tom pripremnom procesu je potrebno provesti dosta vremena, kako bi se ona iskristalisala. U skladu sa njihovim interesovanjima i sposobnostima treba odabrati i metode i instrumente koje će koristiti.

ŠTA SAD I KAKO DALJE?

Sad ste spremni za rad. Nakon što su definisani prioriteti, odabrali ste aktivnost koju ćete sprovesti, ona je utemeljena u vašem istraživanju o potrebama i vi ste je predložili za realizaciju. Ako se „potreba“ poklopila sa vašom inicijalnom idejom i pretpostavkom, utoliko bolje!!! Imaćete veći motiv i entuzijazam da radite dalje na njoj. Taj entuzijazam je važno prenijeti i timu sa kojim planirate da je realizujete. A to je ujedno i vaš prvi sledeći korak.

UPOZNAJTE RESURSE – jer je važno odmah na početku znati kojim kapacitetima raspolazete, a kojim ne. I intelektualni (znanja, vještine, sposobnosti ljudi sa kojima radite) i materijalni resursi su jednako važni (novac, prostorije, tehnika sredstva). Potrebno je da za vašu aktivnost procijenite koje su neophodne. Svaki posao zahtijeva različita znanja, vještine i organizaciju, pa u skladu sa tim birajte saradnike.

NAPRAVITE DOBAR TIM – i nastojte da on bude u skladu sa vašom dosadašnjom praksom i poželjnim obrascima rada u vannastavnim aktivnostima: zastupljenost predstavnika svih korisničkih grupa. Naravno, to ne činite po svaku cijenu, kako bi zadovoljili formalne kriterijume. To može kasnije otežati posao i raspliniti energiju, ukoliko odabrani ljudi ne raspolažu potrebnim motivima i kompetencijama. Prostor za uključenje različitih aktera je zaista ogroman, a i već ste veliki broj njih uključili prilikom istraživanja i definisanje projekta. Ne može se za sve naći mjesta u organizacionom timu. Svakako treba saslušati njihove predloge, stavove, radi uspjeha projekta držati ih u blizini, kako bi iskoristili njihove kontakte i pozicije (uvijek neko od njih ima kontakte sa osobama, kompanijama ili institucijama kod kojih se mogu pribaviti neophodna finansijska sredstva). Ali vaše aktivnosti neće biti održive ukoliko ne okupite prave ljude. Pravi ljudi, osim što bi trebalo da dobro poznaju temu kojom se bavite, oni su čija je primarna motivacija vezana za ideju i misiju vašeg projekta, a ne za benefite koji će ostvariti.

PODIJELITE POSLOVE - i jasno precizirajte: 1. ko je odgovoran za koji posao i 2. koji su rokovi za obavljanje poslova. To je baza za uspješan tim, jer ne mogu svi biti zaduženi za sve. U tom slučaju nećete ostvariti potpuni uspjeh, jer će se zbog preklapanja poslova javiti i nezadovoljstvo i zbunjenost u timu, a nešto važno neće ostati završeno, jer je svako očekivao od onog drugog da to uradi.

Za početak treba se znati ko je glavni, tj ko upravlja projektom - koordinator. Koliko god to zvučalo „diktatorski“, zapravo nije. I na ovom polju se primjenjuju ista pravila podjele poslova, kao i u svemu drugom. Zatim treba da odvojite vrijeme da popišete sve različite poslove koji treba obaviti i da ih raspodijelite. Najbolje je izabrati onu podjelu koja odgovara profilu ljudi u timu, odnosno njihovim kompetencijama i da oni, koliko je to moguće, obavljaju istorodne poslove. To naravno, prilikom ovih poslova često nije slučaj - tada gledajte da poslove raspodijelite funkcionalno. U svakom slučaju nemojte ih raspodjeljivati prema zahtjevima i potrebama članova tima, tada se može desiti da jedan dio poslova niko neće htjeti da uradi.

OBEZIJEDETE INFRASTRUKTURU – što ne znači da treba da zakupite poslovne prostorije, da imate službeno auto, telefone, adresu i ostalo. Vi ste mali tim koji započinje konkretni posao, pa bilo da ste se organizovali ako neformalno udruženje ili NVO, ove stvari vam nijesu potrebne. Važno je da imate mjesto gdje ćete se povremeno sastajati i jedan lap-top u kojem ćete bilježiti sve vaše aktivnosti. Naravno, ovo se ne odnosi na obezbjeđivanje infrastrukture za program koji hoćete da realizujete. To je zadatak vašeg tima u narednom periodu. A ovo prethodno, za početak uvijek možete dobiti u školi, ili kod neke partnerske organizacije. Možete i kod vas na stanu. Bitno je da ne pravite troškove ili da su troškovi minimalni.

OBEZBIJEDETE BAZU – odnosno imajte na spisku nešto veću grupu osoba kojima je stalo da ono što vi sprovedite bude realizovano i koji su spremni nešto da preduzmu. Oni mogu predstavljati veliki resurs iz kojeg možete crpjeti saradnike i podršku za dalje akcije. To mogu biti i roditelji i nastavnici i đaci i drugi članovi lokalne zajednice, koje možete uključiti kao volontere. Ostavite im mogućnost da se priključe u mjeri u kojoj sami smatraju da je dovoljno, odnosno dajte im mogućnost da sami predlože da rade nešto od poslova. Kako bismo to ostvarili i volontere je potrebno detaljno upoznati sa planiranim aktivnostima i ciljevima. I naravno, kad okončate projekat, nikada ne zaboravite da se zahvalite volonterima – time ćete poslati poruku koliko su vam bili važni i da i dalje računete na njih.

RAČUNAJTE NA DRUGE – ako ste već napravili tim sa kojim sarađujete i sa kojim planirate da realizujete aktivnost, imajte povjerenja i prepustite im da samostalno obaljaju svoj dio poslova. Ukoliko i dođe do propusta, dogovorite se da ih ispravite. Budite otvorenog uma i bez sujete. Slušajte druge, možda imaju bolje

ideje i bolje načine za rješavanje problema. Nemojte da dozvolite da sam projekat bude ugrožen zbog takvih stvari. Sjetite se – to radite za djecu.

PRILAGODITE SE – i budite spremni na kompromis. Tokom rada na vašem projektu radićete sa osobama koje se u mnogo čemu razlikuju. I po načinu razmišljanja i načinu rada, dinamici rada, ličnim osobinama, mogućnostima. U krajnjem i vaš tim je sastavljen od takvih. Zaboravite na razlike koje vas udaljavaju, svi ste tu sa nečim što vam je zajedničko: snažan motiv da vannastavna aktivnost koju planirate zaživi.

Prilagođavanje i spremnost na kompromis će vam biti naročito potrebni u dijelu poslova koji iziskuju saradnju sa drugim činiocima: upravom škola, tehničkim osobljem, predstavnicima lokalne zajednice, donosiocima odluka, osobama i organizacijama čija vam je pomoć potrebna. Bez obzira koliko se razlikovali ideološki ili po nekom drugom osnovu, saradnja sa njima je neminovnost i vaša sposobnost da pronađete zajednički interes sa njima je veoma značajna za dostizanje cilja.

BUDITE SPREMNI NA PREPREKE – kojih će uvijek biti, baš kao i u svakom poslu, iako vi ovdje sprovodite jednu bezinteresnu i društveno korisnu aktivnost, pa još namijenjenu djeci. Ne očekujte da svi ljudi to razumiju i da ćete od svih dobijati bezrezervnu podršku. Jednostavno svi to tako ne vide i trebaće vam vremena da ih ubijedite. Tada je bitno da im napomenete nanovo zašto ste tu, da je ideja koju sprovodite nastala iz komunikacije sa korisnicima i na osnovu njihovih, a da je neko prepoznao kvalitet vaše ideje. Pri tom, nemojte trošiti vašu energiju i energiju vašeg tima na ubjeđivanje i pravdanje kod onih koji nijesu na neki način povezani sa projektom. Sam ishod projekta i njegovi rezultati će njima na kraju dati odgovor. Bitno je da one koji su važni za realizaciju vašeg posla ubijedite da vas podrže i da vam se priključe.

Nije isključeno da ćete naići i na opstrukcije. Treba biti iskren i priznati da i toga ima. U motive nećemo ulaziti, jer mogu biti beskrajni. Lako ćete ih prepoznati – karakteriše ih upornost i kontinuitet. Potrudite se da ih izbjegnute na taj način što ćete ih zaobići i usmjeriti se na one adrese kod kojih prepoznajete volju za saradnju. Ukoliko pak na to nailazite kod nekog od članova u radnom timu, zahvalite mu se na saradnji.

U svakom slučaju ne dozvolite da vas to pokoleba i da odustanete. Motivirate i sebe i druge svojim primjerom, budite uporni. Tako ćete najprije pokazati koliko vam je stalo.

OBEZBIJEDITE SREDSTVA I PODRŠKU

TRAŽITE I DAĆE VAM SE!

Napravili ste okvirni plan aktivnosti i sa svojim timom podijelili poslove. Znaete šta treba da radite i kako, postavili ste okvirni vremenski rok do kad treba vašu vannastavnu aktivnost da sprovedete u djelo i sjeli ste da proračunate troškove rada. Ups! – iako je u startu planirana kao uglavnom besplatna, odjednom se pojavljuju veće potrebe za novcem. Raspitali ste se u školi, nemaju na raspolaganju ni pola infrastrukture koja je vama potrebna, članovi užeg i šireg tima mogu obezbijediti tek jedan manji dio. Prvobitni elan i motivacija odjednom doživljavaju kolaps, jer - kako i gdje obezbijediti sredstva? Udarili ste u zid.

Ne klonite ipak duhom. Zid se može preskočiti i zaobići. Zato ste se uostalom i okupili u tim – kako bi lakše prevazišli i manje i veće prepreke. Ako ste u početku dobro planirali, morali ste negdje ukalkulisati i ovu stavku. To je planiranje budžeta i uvijek bude najdosadniji dio cijele priče. Neizostavna je. Možda biste je najradije prepustili nekom drugom, ali radi uspješne realizacije projekta najbolje je da to uradite vi, jer najbolje znate šta vam treba. A ujedno i učite kako se neki projekat sprovođi u punom obimu.

Tek kada znate koliko vam novca treba, možete razmišljati o obezbjeđivanju sredstava. Zato je potrebno dobro isplanirati budžet i u njemu predvidjeti: *koje potrebe iziskuju novčana sredstva, koje potrebe koji iziskuju podršku u drugim oblicima i koji može biti vaš sopstveni doprinos*. Tako ćete imati dobru osnovu da znate gdje, kako i kod koga tražiti nešto od ovoga.

Na vama je najprije da odlučite da li ćete nastupati kao neformalno udruženje, ili ćete osnovati svoju nevladinu organizaciju i tako se dati u potragu za sredstvima. Kao neformalno udruženje nemate baš veliki pristup različitim izvorima sredstava (donatorima), ali zato imate i manje obaveze i manje administrativnih procedura. Kao nevladina organizacija, imate mogućnost da se prijavljujete na različite konkurse, ali to iziskuje registrovanje, obaveze druge vrste i pisanje projekata, koje nekada zna biti zahtjevno. I jedno i

drugo ima svoje mane i prednosti. Najbolje bi bilo za početak da prvi projekat koji sprovedite diktira i način vašeg organizovanja, u zavisnosti od toga da i je veliki ili mali, koliko iziskuje sredstava itd. U daljem tekstu mi ćemo se potruditi da vam predstavimo većinu mogućnosti koje vam se pružaju kako biste obezbijedili finansijsku održivost, bez obzira na prirodu vašeg organizovanja.

Dakle, vannastavne aktivnosti koje se izvode na inovativan način nezamislive su bez korišćenja resursa u zajednici, pogotovo ako želimo da se držimo postavljenih principa o uključivanju što više aktera i obezbjeđivanju kontinuiteta. Da bi obezbijedili kontinuitet potrebna je finansijska održivost, a nju je najbolje postići pristupom što većem broju izvora finansiranja. U zavisnosti od vaših ciljeva i misije, podrška različitih aktera može biti veoma važna. Nekim organizacijama će značiti da više razvijaju odnose sa javnim institucijama, drugima sa stranim fondovima, trećima sa članovima porodica korisnika itd. To znači da se ne treba oslanjati samo na individualne donacije, što je jedna od najčešćih praksi u našim školama, kada se realizuju vannastavne aktivnosti. Takođe, nije idealno oslanjati se ni na budžet neke donacije dobijene na konkursu, bilo da su od fondova ili javnog sektora, jer to obično znaju biti nefleksibilni budžeti, koji se moraju koristiti tačno prema planu. Kombinacija ova dva tipa finansiranja bila bi najbolja, jer omogućava fleksibilniji rad.

Nemoguće je toliko unaprijed predvidjeti ko sve može da bude podrška vašem timu, zato uvijek treba imati na umu više njih. Dio sredstava možete prikupiti od pojedinaca, dio od kompanija u vašem okruženju, dio od javnog sektora (ministarstva i lokalna samouprava prije svega), dio od domaćih i međunarodnih donatora, a neke stvari možete dobiti u materijalu u lokalnoj zajednici.

Podrška pojedinaca – je važna, jer je inače ustaljena u praksi. Roditelji i drugi članovi porodice i zajednice, kada čuju da se nešto realizuje u školi, uvijek su voljni da podrže tu aktivnost, bilo u vidu doprinosa sa manjim novčanim iznosima, bilo u vidu drugih neophodnih sredstava. Njihova podrška je važna i zato što na ovaj način oni postaju dio jednog šireg tima koji će osjećati zadovoljstvo kada znaju da su i minimalno učestvovali u nečemu dobrom što vi napravite.

Privatni sektor – interes vašeg udruženje je da u njima prepozna dobre saveznike. To mogu biti i manje privatne firme u lokalnoj zajednici, a mogu biti i velike kompanije. Pozitivan stav kompanije prema temi kojom se bavite može vam obezbijediti dugoročna

partnerstva. Poslovni ljudi, uspješni u svom poslu, koji imaju razvijenu svijest o društveno odgovornom poslovanju, uvijek žele da na određeni način vrate svojoj zajednici i nešto što je na opštu korist. Nemojte imati predrasude i ustručavati se da ih zamolite za pomoć, bilo formalnim, bilo neformalnom putem. Vjerujte, dobar dio njih i očekuje da ih tako nešto pitate, jer na taj način i oni dobijaju potvrdu o kredibilitetu njihove firme i da imate povjerenje u njih. Izgradnja dobrih odnosa sa njima omogućava da se dobre vijesti o vašem radu prošire, a samim tim i poveća mogućnost podrške od strane biznis sektora. Zato, recimo, mnoge organizacije u svijetu (kod nas manje) pozivaju ugledne poslovne ljude u svoje

OŠ MILORAD MUSA BURZAN

primjer dobre prakse

Škola u srcu Podgorice, sa bogatom tradicijom i stara sedam decenija, već dugo vremena očekivala je značajno renoviranje. Neophodno je bilo uraditi veliki posao: kompletna

rekonstrukcija podova u 42 prostorije, uključujući sve učionice u kojima borave učenici, ukupne površine oko 2000 kvadratnih metara, zamjena bravarije, ugradnja 57 drvenih vrata. Direktorica Andreja Sokić i njen tim su u martu 2019. godine započeli akciju prikupljanja sredstva za poboljšanje uslova rada u školi, obraćajući se za pomoć na mnoge adrese.

Presudno je bilo pismo koje je direktorica poslala bivšem učeniku ove škole, a sada poznatom biznismenu, Veselinu Mijaču. Kako navodi direktorica, samo pola sata nakon poslatog zahtjeva, gospodin Mijač se javio i potvrdio da će pomoći. Ispostavilo se da je odlučio sam finansirati sve navedene radove u vrijednosti od 180.00 eura, tako da su djeca i nastavnici ove škole, 2. septembra započeli školsku godinu u dostojanstvenim uslovima za rad.

upravne odbore. Razmislite i vi da li ih možete u određenom obimu priključiti vašem timu.

Javni sektor - podrška od strane državnih institucija može vašem timu donijeti dosta toga. To što aktivnost sprovodite u školi, daleko još jednoj javnoj instituciji, ima dodatnu prednost u traženju sredstava kod njih, naročito kod onih organa koji su nadležni za vaspitno-obrazovni sistem, ili su povezani sa njim. Takođe, ukoliko ostvarujete značajne rezultate u radu, od njih možete računati na dugoročnu i stabilnu podršku. I nemojte samo razmišljati o institucijama na nacionalnom nivou. Lokalne samouprave su ništa manje bitne, čak vama negdje i važnije, jer im je lakše pristupiti. Možda poznajete osobe koji su tamo zaposlene, unutar struktura koje donose odluke, pa se možete bolje upoznati sa procedurama i načinima kako zatražiti podršku.

No, finansijski aspekt tu možda i nije najvažniji. Podrškom državnih struktura dobijate potvrdu za legitimitet vaših poslova, olakšan pristup drugim institucijama (pa i pojedincima i privatnom sektoru), bolju prihvaćenost od uprava škola, nastavnog osoblja i drugih aktera, veći medijski prostor posvećen vašim korisnicima, usled veće pažnje javnog sektora.

Međunarodni donatori – mogu biti fondovi privatnih kompanija, bogatih pojedinaca, međunarodni fondovi, fondovi stranih Vlada i ambasada, fondovi zvaničnih međunarodnih organizacija itd. Veliki broj ima predstavništva u našoj zemlji, ali i oni koji nemaju, nego su njihova predstavništva smještena u zemljama okruženja ili u zemljama porijekla, otvoreni su za saradnju. Obično se pretpostavlja da oni podržavaju velike projekte na nacionalnom nivou, međutim to je predrasuda. Veliki broj je voljan da podrži lokalne zajednice, građanske akcije manjeg obima, bilo da ih realizuju formalna i/ili neformalna udruženja. Stupanje u saradnju sa njima može biti malo komplikovanije, odnosno sadržati neke zahtjevnije procedure, ali zato sredstva za rad možete često dobiti prije nego drugim putevima.

Udruženja – profesionalna, naučna, stručna, radnička, studentska, nevladina...su takođe prepoznat donatorski resurs. U manjem obimu od njih možete dobiti finansijska sredstva, ali zato njihova pomoć u znanjima, vještinama, uslugama, tehničkoj pomoći, može biti od ključne važnosti za realizaciju vaše aktivnosti. Na taj način se ujedno razvija i solidarnost i saradnja po pitanjima od obostranog značaja.

Lokalna zajednica - predstavlja jedan od najbogatijih izvora podrške za vaše aktivnosti. Ona se ne ogleda u finansijskim sredstvima, koliko u bogatstvu resursa koji postoje na njenoj teritoriji.

Ljudi su jedan od najbrojnijih i najraznovrsnijih. Oni koje tu žive. To je resurs koji pruža najviše mogućnosti prilikom kreiranja rada vannastavnih aktivnosti. možete li samo pretpostaviti koliko je tu osoba koje se bave različitim zanimanjima, koji poznaju različite vještine i imaju različita znanja, a koji će rado pružiti stručnu pomoć ili volontirati u nekim aktivnostima. Koliko je samo među njima poznatih, popularnih, dokazanih: pisaca, glumaca, slikara, zanatlija, muzičara, naučnika, privrednika, proizvođača, osoba sa zanimljivim hobijima itd. Vjerovatno mnoge od njih i vi lično poznajete – to su možda i prvi susjedi koji svakodnevno čine nešto korisno i lijepo za zajednicu, a niko ne prepoznaje njihov doprinos i ono šta mogu podariti djeci. Vannastavne aktivnosti su idealna prilika za to. Škola na taj način stiče brojne prijatelje i bolju reputaciju u zajednici, a nastavnici i djeca se na najbolji mogući način povezuju sa društvenom zajednicom.

Kulturno-istorijske ustanove su od višestrukog značaja za rad sa djecom u vannastavnim aktivnostima, a nalaze se na dohvat ruke. Pozorišta, muzeji, arhive, biblioteke, galerije, crkve, spomenici, stare građevine...nepresušni su izvor informacija i inspiracije. Osim toga, u mnogim od tih prostora mogu se realizovati različite aktivnosti, što je dobra prilika da se rad djece izmjesti iz dobro poznatog školskog prostora, učini zanimljivijim, a ujedno i predstavi široj javnosti. Ujedno, djeca uče o prostoru koji ih okružuje, grade odgovoran odnos prema njemu, pa tako radimo i na odgoju generacija kojima je stalo do svoje zajednice.

Prirodna bogatstva su najjeftiniji resurs koji nam u vannastavnim aktivnostima sa djecom može poslužiti na bezbroj načina. Mnoštvo je aktivnosti koje se mogu provesti u prirodi: od kreativnih, preko ekoloških, promotivnih i informativnih, do edukativnih socijalno usmjerenih. Sve one kod djece, pored sticanja navike za veći boravak u prirodi i upoznavanja sa mogućnostima koje priroda pruža, doprinose razvijanju veće ljubav prema okolini i odgovornog odnosa prema očuvanju životne sredine.

VAŽNO!

Dostupnost svih pobrojanih vrsta vaših mogućih donatora neće uvijek biti u obliku „raširenih ruku“. Nije samo dovoljno doći, ispričati im vašu zamisao i priču i oni će vam bez pitanja dati novac, jer vi smatrate da je atraktivna i važna. Važno je da ponegdje budete uporni, a ponekad i i ponegdje i dosadni, kao i da budete usmjereni na različite adrese i vrste donatora. Razlog za to je postojeća „konkurencija“. Sigurni budite da vi, bilo da ste neformalno udruženje ili nevladina organizacija, niste jedini koji se bave temama od interesa za djecu, bilo u vašoj lokalnoj zajednici, bilo negdje drugo. Od donatora, njegove procjene najboljeg interesa, kriterijuma koje ima, sklonosti i naklonosti zavisi koje će podržati. Na vama je da izaberete najbolji mogući način, kako biste ih pridobili.

Nekoliko zanimljivih savjeta o tome šta sve može da se dogodi

ŠTA MISLIMO KAD POČINJEMO, A ŠTA SE DEŠAVA U PRAKSI¹

- **Mislimo:** Čim ispričamo o čemu se radi, „oni“ (građani, institucije, potencijalni donatori, prijatelji projekta) će razumjeti.

U praksi: Neće uopšte znati o čemu pričate.

Imajte u vidu da je sasvim moguće da o temi/projektu koji su vama važni i o čemu vi znate mnogo, ljudi oko vas znaju vrlo malo. Potrebno je da umijete da im kratko i jasno, na jeziku koji je njima blizak, objasnite zašto je taj problem važan i zašto je baš vaše rješenje pravo rješenje.

- **Mislimo:** Građani/donatori će podržati naš projekat jer je važan i dobar za zajednicu.

U praksi: Njima lično nije dovoljno važno da bi se uključili.

Da bi vas neko (bilo pojedinci ili kompanije) podržao potrebno je da se „nađe“ u vašem projektu, odnosno da prepozna svoj interes, zajedničku tačku, koja može biti emotivna, poslovna, promotivna, nešto četvrto ili mješavina svega toga. Ukoliko se to ne desi, teže ćete dobiti podršku.

- **Mislimo:** *Ako je ideja dobra, sredstva ćemo lako prikupiti.*

U praksi: *Ostaćete sa dobrom idejom, ali bez sredstava.*

Plan i određivanje osoba/e koje će se baviti prikupljanjem sredstava su podjednako važni kao i ideja. Sa dobrim planom i sposobnim timom, i loše ideje i rješenja mogu ponekada lakše prikupiti sredstva nego dobre ideje bez plana i ljudi koji se time bave.

- **Mislimo:** *Otići ćemo da popričamo, pa ćemo vidjeti šta i kako mogu da nam daju.*

U praksi: *Misliće da ne znate šta hoćete i da niste pouzdani partneri.*

U isto vrijeme u kome vi tražite podršku, postoji vjerovatno još desetine projekata i ideja koji traže pažnju i podršku. Pripremite se unaprijed da kratko i jasno objasnite šta vam je tačno potrebno. Budite fleksibilni – ako nijesu u mogućnosti da vam daju tačno ono što tražite, imajte spremnu rezervnu varijantu.

- **Mislimo:** *Moramo da zakažemo posebno vrijeme i mjesto da bismo objasnili našu ideju potencijalnom donatoru.*

U praksi: *Tako je nastalo groblje propuštenih prilika.*

Iako nije svako vrijeme i mjesto pogodno da objasnite šta vam je potrebno i zašto, desiće vam se da se sretnete baš sa osobom koja vam je potrebna u nekoj neformalnoj prilici ili okruženju. Ukoliko vidite da postoji interesovanje da vas ta osoba sasluša uvijek ga iskoristite.

- **Mislimo:** *Dobili smo obećanje za sredstva, sve će biti u redu.*

U praksi: *Naći ćete se na dan početka projekta bez sredstava.*

Obećanje uvijek potvrdite pismenom odlukom/saglasnošću, ugovorom. Osim toga pripremite rezervne varijante ukoliko neko od vaših donatora otkáže iz bilo kog razloga. Ovdje se držite krilatice da od viška glava ne boli (od manjka će vas svakako zaboljeti).

1 Preuzeto i prilagođeno sa sajta superste.net:

https://www.superste.net/mentor_blog/sta-mislimo-kad-pocinjemo-a-sta-se-desava-u-praksi/

I NE ZABORAVITE: MEDIJI SU VAŽNI!

Saradnja sa lokalnim i drugim medijima važan je dio promotivnih aktivnosti za vaš projekat. Osnovni cilj razvijanja odnosa s medijima je stvaranje pozitivnog i eliminisanje negativnog publiciteta. Zato je veoma bitno na pravi način prezentovati rezultate vašeg rada, i to ne samo na početku ili na kraju procesa, već i tokom njega. Treba zauzeti proaktivan odnos prema medijima, kako bi se pridobila njihova naklonost za ono što radimo. Neko će moći iznijeti prigovor da je to suviše, da stvari radimo radi svoje djece i sebe. To je istina - ali činjenica da promovirate svoju aktivnost ne oduzima joj ništa od vrijednosti, samo joj dodaje.

Predstavljanjem svog rada drugima, vi zadobijate simpatije i širi interes zajednice, inspirišete druge (što je jako važno), obezbjeđujete njihovu podršku i investirate u svoj kredibilitet, jer sve radite transparentno i javno. Takođe, pravite i vrijedan zalag za buduće aktivnosti, kako biste lakše došli do pomoći i uspostavili različite oblike saradnje.

Naravno, to dodatno pojačava osjećaj vrijednosti, kako vas, tako i vašeg tima. Kad mediji pokažu interesovanje za vašu aktivnost, to je dodatna potvrda da radite nešto bitno, da drugi cijene vaš rad. Ujedno, to je i prilika da svi oni koji su se angažovali na projektu, a koji se ne vide, kao što su volonteri, institucije, pojedinci i kompanije koje su vas podržale, dobiju neki vid satisfakcije i zahvalnosti. Različite forme promocije vašeg rada doprinose jačanju socijalne kohezije među svim akterima. To je, kako za vas, tako i za njih, potpuno novi nivo zadovoljstva i motivacije da nastave dalje.

Da biste skrenuli pažnju medija, veoma je važno da istaknete neku specifičnost vaše aktivnosti, njenu zanimljivu stranu. Svakako to neće biti dovoljno. Važno je poslati poruku da radite posao u javnom interesu. Nema potrebe držati tu informaciju u zapečku, kad to zaista i radite. Prilikom plasiranja informacija medijima je uvijek važan razlog zbog kojeg to rade, a ne može biti boljeg od ovog.

U kontaktima sa medijima oslonite se i na formalne i na neformalne relacije. Osim što ćete ih obavijestiti zvaničnim putem, ne postoji nijedna prepreka da to učinite i kroz direktan razgovor sa novinarom ili urednikom kojeg poznajete. Tako ćete čak i prije privući njihovu pažnju, jer ćete u četiri oka moći bolje da im objasnite šta to vi radite. Uostalom, nijeste jedini koji se obraćaju medijima i šalju im svoje priče. Oni su često zatrpáni morem dopisa i poziva, pa se vaš u njima može jednostavno izgubiti.

Kad mediji pokažu interesovanje za vašu aktivnost, to je dodatna potvrda da radite nešto bitno, da drugi cijene vaš rad.

Kada šaljete formalni zvanični dopis, važno je da pripremite sve potrebne materijale, primjerene medijima kojima se obraćate. To znači da informacije moraju biti jasne, podaci tačni i zanimljivi, a prateća dokumentacija (promotivni poster, fotografije, video zapisi) dovoljno kvalitetni. Napišite vijest tako da već njen naslov privlači pažnju i da su informacije prezentirane na zanimljiv način. Poziv za medije uvijek uputite na vrijeme, ne čekajte zadnji trenutak, jer oni imaju svoje programske šeme i planove, pa se može desiti da vas ne mogu uklopiti u svoj raspored. Takođe, nastojte da ih redovno informišete o svojim aktivnostima. Ono što vi radite, po prirodi stvari nema potencijal za veliki publicitet, pa je ovim putem važno stvoriti odnos međusobnog uvažavanja i obezbijediti da oni budu redovni pratilac vaših aktivnosti, ili aktivnosti u školi, ne samo povremeni izvještači. Sami odaberite u kojoj ćete formi poslati informaciju o vašim aktivnostima i kako vam je važno da se ona vidi.

Formu vijesti možete koristiti povremeno, u toku odvijanja vašeg događaja, kako biste održavali kontakt sa medijima. Vijesti predstavljaju izvještaj o nekom događaju, vezane su za dešavanja na dnevnom nivou i imaju vrlo kratak i ograničen rok trajanja. Kako biste joj obezbijedili veći potencijal za objavljivanje, obavezno uz nju pripremite zanimljiv ilustrativni materijal. Vodite pri tom računa i o izboru medija. I pored toga što se ohrabruju odnosi sa medijima kako biste imali neophodnu medijsku pažnju, ponekad je bolje jednom mediju dati ekskluzivno pravo na objavljivanje neke vijesti, ili na prenos određenog događaja. Time se vijest/priča/događaj ističe i bolje prihvata. Za to je važno izabrati odgovarajući medij, a u zavisnosti od toga kojoj se ciljnoj grupi obraćate i koji medij ima više senzibiliteta za objavljivanje priča iz ovog područja.

Forme priče ili reportaže su, za razliku od vijesti, trajnije i zasnivaju se na širem i potpunijem iznošenju detalja o vašoj aktivnosti, radu vašeg tima, ljudima koji u njemu rade, odnosima u njemu i procesu rada. One su veoma pogodne za kreiranje imidža i reputacije, ali je važno da budu vjerodostojne i zanimljive publici, kao i da iza njih stoji kvalitetan proizvod. Ovdje, ukoliko imate dovoljno vremena, mogućnosti i znanja, možete sa djecom i ostalima pripremiti svoju video reportažu i poslati je medijima. Ujedno će to biti i vijest i prezentacija vašeg rada. Ukoliko nemate tih kapaciteta, raspitajte se u zajednici – uvijek ima ljudi koji se tim bave amaterski i koji će vam rado izaći u susret.

Naravno u vrijeme novih tehnologija možete u potpunosti zaobići tradicionalne medije i komunikaciju sa njima. Iako to ne preporučujemo, jer njihova podrška vama donosi potrebni kredibilitet, njihov način rada za vas ponekad može biti i neodgovarajući. Internet vam daje moć da zaobiđete novinare, izdavače, pa čak i cijele novinske organizacije, kada stvarno želite da direktno komunicirate sa javnošću.

Socijalne mreže su najpodesniji alati za to, jer u realnom vremenu, bilo putem tekstualne, foto ili video informacije, možete obavještavati zainteresovane o vašim aktivnostima. I to možete činiti kad god vi mislite da je potrebno. Ovome pogoduje to što danas većina škola, djece, roditelja, nastavnika i ostalih sa kojima saradujete ima profile na društvenim mrežama i što mogu širiti vašu informaciju. Takođe, uz pomoć novih tehnologija možete plasirati informaciju još direktnije – poslati je kontaktima iz vašeg telefona, viber grupama, informisati različite veb zajednice. U ovome se pogotovo oslonite na djecu sa kojom radite. Oni mehanizme *facebooka*, *instagrama*, *twittera*, *snaphata* i raznih drugih, poznaju sigurno mnogo bolje nego vi i mogu podići vidljivost aktivnosti na zavidan nivo. Ali i ne pretjerujte. Dobro odmjerite da li vašoj aktivnosti treba pretjerana vidljivost, kako ne biste bili navalentni i kod publike proizveli zasićenje – prostor socijalnih mreža je ionako preopterećen informacijama i zato veoma osjetljiv. Često se veliki broj njih i ne pročita, već samo ovlaš proprati. Takođe, ta ista publika zna da nema filtriranja informacija, pa vijesti i priče objavljene na mrežama ipak imaju manje kredibiliteta od onih objavljenih u tradicionalnim medijima. Zato je važno kombinovati oba pristupa i imati mjeru.

DJECA NOVINARI

Koliko ste u mogućnosti, probajte da djecu uključite u promotivne aktivnosti, odnosno saradnju sa medijima. Osim što će to i za njih predstavljati svojevrсно zadovoljstvo, jedna od vještina koju djeca mogu naučiti u ovom procesu je dio poslova iz *novinarskog* i *PR zanata*. Mogu vježbati kako da sastave i saopšte neku vijest, kako da šalju gotove tekstove sa pratećom opremom (fotografije i video), kako pozivaju medije na određene događaje. U tu svrhu nekom od saradnika možete povjeriti posao saradnje sa medijima, a koja bi ujedno i djecu podučavala ovim aktivnostima.

I neće samo djeca imati benefite od tog posla, već ćete i vi mnogo učiti. Njihovo poznavanje novih tehnologija, vladanje alatima na internetu i društvenim mrežama je danas maltene samopodrazumijevajuće. Vama može pomoći da shvatite prirodu ovih novih medija i upoznate se sa načinima kako se u okviru njih efikasno vrši plasiranje informacija i promocija sadržaja.

NEKOLIKO PRIMJERA DOBRE PRAKSE IZ DRUGIH ZEMALJA

Primjeri dobre prakse su preuzeti iz publikacije *Good practices of Cooperation among Schools and Parents*, koja je nastala u okviru projekta "Multicultural Schools - Enhancing Cultural and Linguistic Treasure of Europe through Teachers" podržanog od strane Erasmus + programa EU, a koja je objavljena 2017. godine.

ŠPANIJA

Više osnovnih škola

„Različitost je začim života“

Ovu aktivnost zajedno sprovode djeca, roditelji i nastavnici. Sastoji se u tome da djeca steknu iskustvo iz prve ruke o novoj/ drugoj kulturi tako što će je, doslovno, okusiti. Učenici zajedno sa roditeljima biraju recept iz strane države, a zatim pokušavaju da pripreme to jelo. Pored toga, moraju i naučiti nešto o jelu koje pripremaju (kao na primjer: istoriju jela, neku anegdotu o jelu i sl.). Učenici, roditelji i nastavnici biraju dan kako bi učenici mogli da pokažu ono što su pripremili i drugim nastavnicima i roditeljima objasne šta su naučili o receptima. Na ovaj način svi učesnici bliže poznaju dio različitih kultura kroz direktno iskustvo.

ITALIJA

Više javnih škola

„Roditeljske sobe“

Glavni cilj projekta je bio podsticanje integracije imigrantskih porodica u institucionalno i socijalno okruženje škole kroz interakciju sa italijanskim porodicama. Saradnja roditelja i nastavnika ostvarena je osmišljavanjem soba, odnosno prostora kojim su upravljali sami korisnici unutar školske ustanove.

Prvo, roditeljima je dostavljen upitnik posredstvom kojeg su obaviješteni o početku sprovođenja projekta i koji je sadržao pitanja o tome koje su njihove potrebe i očekivanja, prvenstveno one na koje je potrebno odmah odgovoriti.

Zatim su organizovana tri sastanka o interkulturalnim odnosima. Prvi susret bio je posvećen plesovima iz afričke kulture i izveden je jednostavni ples: „ples za žetvu“. Za ovaj prvi događaj, saradnja senegalskog kulturnog medijatora je bila od velike važnosti.

Na drugom sastanku učesnici su bili uključeni u pripremu hljebova tipičnih za različite kulture: arapsku, indijsku, italijansku/sicilijanski, italijanski /Ferara - uz pomoć argentinskog medijatora.

Treći sastanak je bio posvećen pričanju „strašnih“ priča iz raznih kultura.

Predložena su i održana dešavanja koja su uključivala porodice imigranata:

„*Orijentisanje prema srednjoj školi*“ - tri sastanka za decu i roditelje koja su održana uz pomoć posrednika za jezike, na kojima su porodice imigranata informisane kako da kontinuirano podržavaju djecu tokom nastavka školovanja, uključujući mogućnosti za ekonomsku podršku i mogućnosti i izgleda za posao;

„*Nedjelja bez saobraćaja*“ - popodne organizovano od strane italijanskih roditelja i nastavnika sa učesćem i roditelja i mladih imigranata uz folklor i muziku;

„*Zajednička večera*“ – zajedničke večere na kojima su se dijelila jela koja potiču iz različitih kultura i tradicija;

„*Recikliranje knjiga*“ – roditelji i učenici su zamoljeni da za sobe doniraju korisne udžbenike koje više ne koriste i/ili da ih razmjenjuju i na taj način pomognu da se smanje porodični troškovi, a možda i daju drugi smisao školskim knjigama iz kojih mladi mogu da uče;

„*Foto laboratorija*“ – izložba fotografija o uključenim roditeljima i učenicima;

„*Kurs italijanskog jezika - opismenjavanje*“ - napravljen je uz podršku posrednika za različite kulture koji su bili uključeni u ovu aktivnost.

Projektom je prvobitno koordinatoru povjeren rad svake sobe i promocija inicijativa koji je, zajedno sa roditeljima učenika, bio zadužen da promovise najmanje pet sastanaka o međukulturalnim pitanjima: globalizacija, nerazvijenost, imigracija, kulturne razlike. Svaki sastanak je podržan od strane nastavnika, članova škole, direktora i osoblja škole u vezi sa svakodnevnim životom u školi: otvaranje i zatvaranje, odgovornost za uređenje i zajedničko opremanje, čišćenje i korišćenje javnog prostora. Bilo je moguće povezati

aktivnosti u sobama sa aktivnostima iz drugih školskih projekata koje su bile usmjerene na promociju uspjeha učenika zahvaljujući inicijativama roditelja učenika (pomoć u rješavanju zadataka i učenja u malim grupama, istraživanje materijala za podršku učenju). U projektu su korišćeni prostorni i infrastrukturni kapaciteti škole. Za događaje obuhvaćene projektom (tri večeri kako je navedeno iznad), prilikom predavanja su korišćeni jednostavni materijali.

BELGIJA

Osnovna škola Palok, Molenbek

„Proširena škola“

Projekat je pokrenut tokom školske 2013-2014. godine za djecu koja borave u dnevnom centru, a od školske 2014-2015. projekat je otvoren za cijelu školu populaciju. Svakog petka razred provjerava kutije sa cvijećem da bi očistili korov, zalili biljke i pratili proces rasta. Proljeće i ljeto su najzahtjevniji periodi i tada je detaljnim rasporedom definisano ko šta radi.

Uz to postoje i kreativne radionice za djecu koje se održavaju dva puta mjesečno i radionice za stanovnike domova za stare koje se održavaju jednom mjesečno. Takođe su veoma uspješne jer se proizvode etikete za biljke, strašila za svrake ili se kuvaju sastojci iz bašte. Djeca nijesu jedina koja su oduševljena, jer i stariji učesnici uživaju u dodiru s prirodom i djecom, dijele sa njima vrijednosti i znanje, dok djeca svoje oduševljenje prenose na starije... sve što je potrebno za aktivnost bilo je obradivo zemljište u dvorištu škole ili kupovina saksija i drugog potrebnog materijala.

GRČKA

Osnovna škola Zygo

„Stvaranje bajke“

Učenici su pozivani u posebni prostor koji koristi školski tim. U slučajevima kada takav prostor nije mogao obezbijeden, učenici bi se bilo gdje okupili i posjedali u krug. U timskom radu, učenici su onda zajednički stvarali kratku bajku. Nastavnik je dokumentovao taj postupak i pružao pomoć tamo gdje je to neophodno, npr. prilikom formulacije riječi ili tokom govora. Uloga nastavnika je bila savjetodavna.

U drugom dijelu od roditelja djece koja govore dva jezika tražilo se da prevedu bajku na maternji jezik djece. Organizovana je posjeta roditelja (djece koja govore jedan ili dva jezika), gdje se bajka čitala na maternjim jezicima. Posjeta se mogla kombinovati sa pričom ili predavanjem roditelja u vezi sa temom bajke ili vremenskim okvirom u kojem se njena radnja odvija. Nakon navedenog uslijedila bi diskusija sa roditeljima i djecom.

Nakon odlaska roditelja, sprovedena aktivnost se ocjenjuje i o njoj se diskutuje.

U jednoj aktivnosti učenici su napisali bajku o princezi koju spašava Božićni duh. Maternji jezici djece bili su grčki, albanski i ruski jezik. Posjetile su ih četiri majke, jedna majka je bajku čitala na grčkom, jedna na albanskom, a treća na ruskom jeziku. Četvrta majka pročitala je još jednu priču na ruskom i grčkom jeziku o Ocu Mrazu koja je slična Djeda Mrazu u Rusiji. Aktivnost je završena tako što su majke govorile o tradicijama (tradicije iz Pontosa, lokalnim tradicijama, albanskim i ruskim tradicijama) u vezi sa praznikom koji će uskoro doći. Nakon odlaska majki, uslijedila je rasprava sa učenicima o cijeloj aktivnosti.

VAŽNE ADRESE

1. Ministarstvo prosvjete Crne Gore je državna institucija nadležna za osnovno, srednje i visoko obrazovanje, čiji je posao da stalno prati i unapređuje kvalitet obrazovno-vaspitnog procesa na svim nivoima obrazovanja. Na dolje navedenim linkovima se mogu pratiti sve aktivnosti Ministarstva prosvjete, kao i periodični konkursi koji se raspisuju a koji su namijenjeni nastavnicima, učenicima, organizacijama i građanima. Takođe, u odjeljku *Biblioteka* možete pronaći sve važnije dokumente koji se odnose na obrazovanje u Crnoj Gori

www.mpin.gov.me/ministarstvo

www.mpin.gov.me/ministarstvo/konkursi/

www.mpin.gov.me/biblioteka

Kontakt:

E-mail: mps@mps.gov.me

Telefon: +382 20 410 100

Vaka Đurovića b.b. 81000, Podgorica.

2. Direktorat za predškolsko, osnovno i inkluzivno obrazovanje i vaspitanje je direktorat unutar *Ministarstva prosvjete*, a zadužen je striktno za predškolsko, osnovno i inkluzivno obrazovanje. Na dolje navedenom linku se mogu pratiti novosti vezane za osnovnoškolsko obrazovanje i vaspitanje, kao i periodični pozivi i konkursi namijenjeni školama, nastavnicima i učenicima.

www.mpin.gov.me/rubrike/osnovno-obrazovanje

Kontakt:

E-mail: arijana.nikolic@mps.gov.me

Telefon: +382 20 410 110

Adresa: Vaka Đurovića b.b. 81000, Podgorica.

3. Zavod za školstvo predstavlja vodeću projektovanu instituciju obrazovnog sistema, i cilj osnivanja ove institucije je da obezbijedi implementaciju predloženih promjena kroz obavljanje istraživačke, razvojne i savjetodavne funkcije u obrazovanju a u cilju obezbjeđivanja kvaliteta obrazovanja. Zavod za školstvo se bavi svim poslovima koji se odnose na opšte obrazovanje (pokrivajući sva pitanja iz oblasti predškolskog vaspitanja i obrazovanja, osnovnog obrazovanja, opšteg srednjeg obrazovanja). Na dolje navedenim linkovima se mogu pratiti obavještenja vezana za predmetne programe, pozivi za učešće u takmičenjima, konferencijama, savjetovanjima, pozivi za dodjele nagrada, inovativna rješenja u obrazovanju kao i pozivi za učešće u raznim projektima koje sprovodi Zavod za školstvo. I informacije o programima obuke za nastavnike.

www.zzs.gov.me/naslovna

www.zzs.gov.me/naslovna/profesionalnirazvoj/programi/

Kontakt:

E-mail: zavskcg@zzs.gov.me

Telefon: +382 20 408 901

Adresa: Vaka Đurovića bb 81000, Podgorica.

4. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva (ZUNS) je jedini izdavač udžbenika za predškolsko vaspitanje i obrazovanje, osnovno obrazovanje i vaspitanje, srednje opšte i srednje stručno obrazovanje i obrazovanje učenika s posebnim obrazovnim potrebama u Crnoj Gori. Na dolje navedenom linku se mogu pratiti i konkursi za nagrade nastavnicima i učenicima koje ZUNS raspisuje jednom godišnje.

www.zuns.me/

Kontakt:

E-mail: zuns@t-com.me

Tel/fax: **+382 20 230 413**

Adresa: Novaka Miloševa br. 36, 81000 Podgorica.

5. Ministarstvo sporta i mladih između ostalog vrši praćenje i utvrđivanje stanja u oblasti sporta; pripremu strategija razvoja i drugih mjera kojima se kreiraju politike u oblasti vrhunskog, rekreativnog, dječjeg, školskog i univerzitetskog sporta; podsticanje i promociju razvoja sporta kod djece, studenata i osoba sa invaliditetom; značaju bavljenja sportom u školskom uzrastu kao značajnom segmentu za zdravlje djece; kreiranje i unapređenje omladinske politike; donošenje strategije i akcionih planova i programa za mlade; stvaranje i unapređenje uslova za rad omladinskih servisa; saradnju sa nevladinim organizacijama i drugim subjektima u cilju unapređenja omladinske politike; podsticanje proaktivnog učešća mladih u kreiranju i sprovođenju omladinske politike na državnom i lokalnom nivou; podsticanje uključivanja mladih u neformalno obrazovanje. Najmanje dva puta godišnje raspisuje konkurse podrške namijenjene ustanovama, pojedincima, formalnim i neformalnim udruženjima. Na dolje navedenom linku mogu se pratiti informacije o radu Ministarstva, kao i informacije o projektima, konkursima i aktivnostima koje ovo Ministarstvo podržava i sprovodi.

www.ms.gov.me/ministarstvo

Kontakt:

E-mail: ms@ms.gov.me

Telefon: +382 20-684-900

Adresa: Svetlane Kane Radević br. 3, 81 000 Podgorica.

6. Direktorat za mlade je poseban direktorat u sklopu Ministarstva sporta i mladih. Direktorat se bavi aktivnim sprovođenjem omladinsku politiku, učestvuje u izradi i izmjeni zakonskih akata koja se tiču omladinske politike, promovise zdrave stilove života, mobilnost i afirmiše kulturu mladih. Na dolje navedenom linku se mogu pratiti aktivnost direktorata.

www.ms.gov.me/ministarstvo/direktorat_za_mlade?pagerIndex=2

Kontakt:

E-mail: nenad.koprivica@ms.gov.me

Telefon: +382 20-684-900

Adresa: Svetlane Kane Radević br. 3, 81 000 Podgorica.

7. Ministarstvo nauke Crne Gore je državna institucija nadležna za pitanja iz oblasti nauke, promociju i afirmaciju nauke, te razvoj i usavršavanje naučnog kadra. Na dolje navedenom linku se mogu pratiti kako servisne informacije ministarstva, tako i informacije o različitim projektima u koje je MN uključeno. Takođe, pozivi za učešća u međunarodnim projektima, simpozijumima, konferencijama i drugim aktivnostima vezanim za naučno usavršavanje.

Ministarstvo nauke takođe godišnje raspisuje nekoliko konkursa u oblasti nauke i obrazovanja, kao i projekte saradnje na evropskom nivou.

www.mna.gov.me/ministarstvo; www.mna.gov.me/ministarstvo/Konkursi/

Kontakt:

E-mail: arhiva@mna.gov.me

Telefon: (+382) 20 482 145

Adresa: Rimski Trg br. 46. 81000, Podgorica.

8. Crnogorska akademija nauka i umjetnosti (CANU) jeste najviša naučna i umjetnička ustanova koja objedinjuje naučne potencijale, organizuje, podstiče i razvija naučno, umjetničko i kulturno stvaralaštvo kroz razne aktivnosti. Na dolje navedenom linku redovno se objavljuju pozivi za konferencije, okrugle stolove, panel diskusije, kao i publikacije i analize vezane za umjetnosti, prirodne, društvene i humanističke nauke.

<https://www.canu.me/>

Kontakt:

E-mail: canu@canu.ac.me

Telefon: 020/655-450

Adresa: Rista Stijovića br. 5. 81000, Podgorica.

9. Ministarstvo rada i socijalnog staranja – u okviru *Direktorata za socijalno staranje i dječju zaštitu* bavi, između ostalog, se zaštitom porodice, djece bez roditeljskog staranja, djece čiji roditelji nisu u stanju da se o njima staraju, djece sa smetnjama i teškoćama u razvoju, djece u sukobu sa zakonom, djece koje zloupotrebljavaju alkohol, drogu ili druga opojna sredstva, djece koja su žrtva zlostavljanja, zanemarivanja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojih postoji opasnost da će postati žrtva, djece žrtve trgovine ljudima itd. U njihovoj nadležnosti je i saradnja sa NVO sektorom.

www.mrs.gov.me/ministarstvo

Direktorat za socijalno staranje i dječju zaštitu

Kontakt:

Telefon: +382 (0) 20 482 447

E-mail: goran.kusevija@mrs.gov.me

Adresa: Rimski trg br,46, 81000 Podgorica.

10. Zavod za socijalnu i dječju zaštitu je samostalan organ uprave, čija djelatnost je utvrđena Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti i Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave. Na dolje navedenom linku mogu se pratiti servisne informacije o obukama koje Zavod sprovodi, te druge servisne informacije.

www.zsdzcg.me/

Kontakt:

E-mail: zsdz@zsdz.gov.me

Telefon: + 382 (0) 20 226 181; + 382 (0) 20 226 182

Adresa: Podljubović b.b. 81000 Podgorica.

11. Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore (Ombudsman) je nezavisna i samostalna institucija, čiji je zadatak da preduzima mjere za zaštitu ljudskih prava i sloboda, kad su povrijeđena aktom, radnjom ili nepostupanjem državnih organa, organa državne uprave, organa lokalne samouprave i lokalne uprave, javnih službi i drugih nosilaca javnih ovlašćenja kao i mjere za sprječavanje mučenja i drugih oblika nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja i mjere za zaštitu od diskriminacije. U okviru institucije Ombudsmana posebno se bave djecom i mladima, te shodno tome postoji i za Ombudsman za djecu i mlade. Na dolje navedenom linku se mogu naći kako osnovne i servisne informacije o radu institucije i kampanjama koje sprovode, tako i vodič u slučaju postupanja sa kršenjem ljudskih prava i sloboda.

<https://www.ombudsman.co.me/index.php>

Kontakt:

E-mail: ombudsman@t-com.me

Telefon: +382 20 225 395

Adresa: Svetlane Kane Radević br. 3, 81 000 Podgorica.

KORISNE ORGANIZACIJE I FONDACIJE

UNICEF se bavi jačanjem kapaciteta nacionalnih institucija da razviju i primijene adekvatne politike koje će donijeti održive, pozitivne promjene u životima sve djece. Na dolje navedenom linku se mogu pratiti kampanje koje UNICEF sprovodi, kao i konkursi koje periodično objavljuju a koji su namijenjeni pojedincima, ustanovama, neformalnim i formalnim udruženjima.

<https://www.unicef.org/montenegro/>

Kontakt:

E- mail: podgorica@unicef.org

Telefon: + 382 20 447 400

Adresa: Stanka Dragojevica bb, UN Eko Zgrada, 81 000 Podgorica.

Regionalna kancelarija za saradnju sa mladima (Regional Youth Cooperation office - RYCO) je nezavisno funkcionalni institucionalni mehanizam, koji su osnovali učesnici Zapadnog Balkana : Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo, Crna Gora, Sjeverna Makedonija i Srbija, sa ciljem da promoviše duh pomirenja i saradnju mladih u regionu kroz programe razmjene mladih. Na godišnjem nivou RYCO raspisuje najmanje 3 poziva koji su otvoreni za: škole, nastavni kadar, učenike, mlade i udruženja.

Na dolje navedenom linku mogu se pratiti aktivnosti RYCO , kao i pozivi za konkurse koji periodično otvaraju.

<https://www.rycowb.org/>

Kontakt:

Kancelarija Podgorica

e-mail: edin.koljenovic@rycowb.org

Adresa: Avda Međedovića br.14, 81000, Podgorica.

Fond za aktivno građanstvo (FAKT) je domaća nevladina i neprofitna *grantmaking* fondacija, koja podstiče građane i građanke Crne Gore da aktivno učestvuju u životu svoje zajednice i društva. FAKT minimum jednom godišnje raspisuje konkurs na koji se mogu prijaviti pojedinci, neformalna i formalna udruženja. Na dolje navedenom linku mogu se pratiti aktivnosti FAKT-a, kao i pozivi koje periodično otvaraju.

www.faktcg.org/

Kontakt:

E-mail: fond@faktcg.org, faktcg@gmail.com

Tel/fax: 020 665 600

Adresa: Vaka Đurovića 20/1, Nova Varoš II – II sprat,
81000 Podgorica.

Telenor fondacija jeste nevladina organizacija osnovana sa ciljem promocije i razvoja koncepta društvene odgovornosti u Crnoj Gori. Telenor fondacija jednom godišnje raspisuje konkurs namijenjen pojedincima neformalnim i neformalnim udruženjima.

www.telenor.me/cg/o-telenoru/o-nama/drustvena-odgovornost/telenor-fondacija

Kontakt:

e-mail: fondacija@telenor.me

Adresa: Rimski trg 4, 81000 Podgorica.

Crnogorski Telekom nastoji da bude prisutan u svim oblastima koje su važne za crnogorsko društvo i svoju ulogu vide u aktivnom i konstantnom doprinosu razvoja zajednice u kojoj posluju. Minimum jednom godišnje ova kompanija raspisuje konkurs koji je fokusiran na razvoj informacionog društva, zaštita životne sredine i razvoj lokalne zajednice, kroz podršku projektima i saradnju sa neprofitnim organizacijama i institucijama u oblasti kulture, sporta, obrazovanja i ljudskih prava itd. Informacije o konkursima, koji su namijenjeni pojedincima, neformalnim i formalnim udruženjima građana, mogu se pratiti na dolje navedenoj stranici.

<https://telekom.me/o-kompaniji/drustvena-odgovornost>

Kontakt:

Telefon: +382 20 433 433

Adresa: Moskovska br. 29, 81 000 Podgorica.

Fondacija Petrović Njegoš je neprofitna organizacija koja je usmjerena poboljšanje i unaprjeđenje kvaliteta života stanovnika Crne Gore. Na dolje navedenoj stranici Fondacije se mogu ispratiti konkursi koje raspisuje minimum jednom godišnje, a usmjereni su na zaštitu životne sredine, solidarnost i kulturu i istoriju.

fondacija-njegoss.org/mn/

Kontakt:

E-mail: milica.p@fondacija-njegoss.org

Telefon: +382 20 221 150

Adresa: Dvorac Petrovića, Kruševac bb, 81000 Podgorica.

RELEVANTNI ZAKONSKI I DRUGI AKTI

1. Na dolje navedenom linku moguće je pronaći sljedeća dokumenta:

- *Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju;*
- *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama;*
- *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o predškolskom vaspitanju i obrazovanju;*
www.mpin.gov.me/biblioteka/zakoni

2. Na dolje navedenom linku moguće je pronaći sljedeća dokumenta:

- *Strategija obrazovanja nastavnika 2017-2024.;*
- *Strategija inkluzivnog obrazovanja u Crnoj Gori 2019 – 2025.;*
- *Strategija za mlade 2017 – 2021.;*
- *Strategija ranog i predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Crnoj Gori (2016-2020);*
- *Strategija razvoja osnovnog obrazovanja i vaspitanja;*
www.mpin.gov.me/biblioteka/strategije

3. Na dolje navedenom linku je moguće pronaći sljedeća dokumenta:

- *Zakon o socijalnoj i dječijoj zaštiti;*
- *Strategija razvoja sistema socijalne i dječje zaštite za period od 2018. do 2022. godine;*
- *Etički kodeks – za zaposlene u oblasti socijalne i dječije zaštite;*
www.zsdzcg.me/dokumenta/opsta-dokumenta

4. Na dolje navedenom linku je moguće pronaći sljedeća dokumenta:

- *Analiza minimalnih standarda usluga u sistemu socijalne i dječje zaštite Crne Gore;*
- *Mapiranje usluga socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori;*
www.zsdzcg.me/biblioteka

5. Na dolje navedenom linku je moguće pronaći sljedeća dokumenta:

- *Zakon o mladima;*
- *Zakon o sportu;*
www.ms.gov.me/biblioteka/zakoni

6. Na dolje navedenom linku je moguće pronaći sljedeća dokumenta:

- *Strategija za mlade;*

- *Akциони plan za implementaciju Strategije za mlade za 2019. godinu;*

- *Strategija razvoja sporta u Crnoj Gori za period 2018 do 2021. godine;*

www.ms.gov.me/biblioteka/strategije

7. UNICEF – Vodič o pravima djeteta

<https://www.unicef.org/montenegro/izvjestaji/vodi%C4%8D-o-pravima-djeteta>

8. Nacionalni izvještaj, Crna Gora i obrazovna politika, EACEA

https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/montenegro_me

9. OSCE, Priručnik za djecu o ljudskim pravima

<https://www.osce.org/me/montenegro/298871>

10. Na dolje navedenom linku moguće je naći sljedeća dokumenta:

- *Predlog strategije za ostvarivanje prava djeteta 2019-2023 s Predlogom akcionog plana za period 2019 - 2020.;*

- *Predlog strategije inkluzivnog obrazovanja u Crnoj Gori (2019-2025) sa Predlogom akcionog plana;*

- *Predlog strategije za prevenciju i zaštitu djece od nasilja 2017-2021 s Predlogom akcionog plana;*

www.gov.me/biblioteka/strategije

11. Na dolje navedenom linku moguće je naći sljedeća dokumenta:

- *Predlog akcionog plana za 2019. godinu za sprovođenje Strategije razvoja sistema socijalne i dječje zaštite za period od 2018. do 2022. Godine*

Predlog akcionog plana za sprovođenje Strategije obrazovanja nastavnika u Crnoj Gori (2019-2024) za 2019. i 2020. godinu s Izvještajem o realizaciji Akcionog plana za 2017. i 2018.;

www.gov.me/biblioteka/Planovi?pagerIndex=1

KORISNE WEB ADRESE

1. Školski portal – portal za nastavnike www.skolskiportal.edu.me/Pages/Default.aspx
2. Kreativna nastava: www.kreativnanastava.edu.me/default.aspx
3. Informativno edukativni internet centar za decu ZVRK: www.zvrk.co.rs/
4. Data Didakta - vannastavne aktivnosti:
www.datadidakta.rs/blog/vannastavne-aktivnosti
5. Školski portal Republika Srbija: www.skolskiportal.rs/
6. Evropski školski portal: www.eun.org/
7. Edukacija – portal posvećen obrazovanju: www.edukacija.rs/
8. Zajednica škola u Evropi: www.etwinning.net/en/pub/index.htm
9. Portal za škole Republika Hrvatska: www.skole.hr/
10. Zavod za unaprjeđivanje obrazovanja i vaspitanja- vannastavne aktivnosti:
www.zuov.gov.rs/vannastavne-aktivnosti/#233-wpfd-osnovna-skola
11. Extracurricular activities – examples:
www.collegeessayguy.com/blog/extracurricular-activities-examples-common-application
12. Education – Busy bodies, Active minds, a few examples:
www.education.gouv.qc.ca/en/school-boards/financial-support/busy-bodies-active-minds/a-few-examples/
13. Extracurricular activities: www.testive.com/extracurricular-activities/
14. 25 after school activities and games for kids:
www.care.com/c/stories/3176/25-after-school-activities-and-games-for-kids/
15. 5 Ways a Teacher can engage Students in the Classroom through-extracurricular activities:
www.blog.eftours.com/ef/5-ways-a-teacher-can-engage-students-in-the-classroom-through-extracurricular-activities
16. Child development/extra curricular activities:
www.flintobox.com/blog/child-development/extra-curricular-activities
17. Outdoor games for school age kids:
www.kidactivities.net/outdoor-games-for-school-age-kids/
18. Top activities for outdoor fun and adventures with kids:
www.theeducatorsspinonit.com/top-activities-for-outdoor-fun-and/
19. 10 Steps to Start Your Own Outdoor Education Program:
www.naturenatalie.com/get-started/start-your-own-forest-program/
20. Forest school outdoor learning and nature activities for kids:
www.rhythmsofplay.com/forest-school-outdoor-learning-and-nature-activities-for-kids/

KORIŠĆENA LITERATURA

1. Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju („Službeni list RCG”, br. 64/2002, 49/2007, 45/2010, 40/2011, 39/2013, 47/2017.);

2. Opšti zakon o obrazovanju i vaspitanju („Službeni list RCG”, br. 64/2002, 31/2005, 49/2007, 4/2008, 21/2009, 45/2010, 40/2011, 45/2011, 36/2013, 39/2013 i 44/2013 i 47/2017.);

3. Strategija razvoja osnovnog obrazovanja i vaspitanja sa Akcionim planom 2011-2017, Ministarstvo prosvjete Crne Gore, Podgorica 2011. godine;

4. Strategija za mlade 2017 - 2021, Ministarstvo prosvjete Crne Gore i Uprava za mlade i sport;

5. Knjiga promjena, Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore, Podgorica, 2001. godine;

6. Naša škola - nastava/učenje u savremenoj školi, Zavod za školstvo, Podgorica 2011. godine;

7. Vodič kroz vannastavne aktivnosti - nastavnici za nastavnike; grupa autora, Centar za obrazovne inicijative Step by Step, Sarajevo, 2016. godine;

8. Suradnja obitelji i škole, Monika Dekanić, završni rad, Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet Osijek, 20117.godine.

9. Priručnik za rast i razvoj organizacija građanskog društva – od dobre ideje do efikasnog tima - Mladen Jovanović; Fond za aktivno građanstvo, Podgorica, 2016. godine;

10. Priručnik za primjenu standarda za prikupljanje sredstava - Mladen Jovanović; original izdavač Southeast European Indigenous Grantmakers Network; Copyright za sva izdanja Trag fondacija; Fond za aktivno građanstvo, Podgorica, 2015. godine;

11. Good practices of Cooperation among Schools and Parents; Multicultural schools project, 2017. godine.

O NAMA

NVO SAVEZ ZA DJECU I MLADE – KUĆA

Adresa: 27. marta B/22 ,81000, Podgorica;
kontakt: 067/304-808, 067/287-533.

nvokuca@gmail.com;
www.nvokuca.com;
www.facebook.com/NVOKuca/

Nevladina organizacija Savez za djecu i mlade-KUĆA osnovana je januara 2017. godine u Podgorici sa misijom unapređenja kvaliteta života i položaja djece i mladih u svim društvenim sferama, odnosno ostvarivanja uslova neophodnih za njihov pravilan razvoj. Naš cilj je da, uz obezbjeđivanje veće participacije mladih, na principima partnerstva između civilnog, javnog i privatnog sektora, doprinesemo dostizanju međunarodno priznatih standarda koji obavezuju društvene aktere odgovorne za zaštitu, razvoj i promociju prava djece i mladih u Crnoj Gori.

Do sada smo na tom poslu, u veoma kratkom roku od nepunih dvije godine rada, uspjeli da realizujemo neke važne aktivnosti, kojima smo stekli povjerenje kako korisnika, tako i saradnika i dijela javnosti koji prati ovo područje, postavivši čvrste temelje za nastavak ostvarivanja naše misije.

Među njima je kao posebno značajan prepoznat projekat „Monitoring medijskih sadržaja namijenjenih srednjoškolskoj populaciji“ u okviru kojeg je izdata publikacija „**Analiza medijskih sadržaja namijenjenih srednjoškolskoj populaciji**“ (u PDF¹ i štampanoj verziji) kao rezultat monitoringa sadržaja na javnom servisu-TVCG, tri televizije sa nacionalnom pokrivenošću (TV Vijesti, Pink M, i TV Prva) i tri najčitanija portala (Vijesti, CDM i Analitika), te fokus grupnog istraživanja u koje je bilo uključeno 100 crnogorskih srednjoškolaca. Na osnovu rezultata koji su predstavljeni u publikacije, izrađene su konkretne i primjenjive preporuke u pogledu unapređenja stanja. Posmatrano u kontekstu

analize, realizovani projekat suštinski je doprinio sprovođenju više aktivnosti predviđenih planom jer je ponudio odgovor na pitanje da li je i u kojoj mjeri i na koji način, promovisan svaki od ključnih ciljeva propisanih Akcionim planom Strategije za mlade i to u medijima koji dominantno predstavljaju izvor informisanja i oblikuju javno mnjenje.

1 <http://mladiradnici.me/wp-content/uploads/2019/02/Analiza-medijskih-sadr%C5%BEaja-namijenjenih-srednjo%C5%A1kolskoj-populaciji.pdf>

“Podrška mladima za dostojanstveni rad - Imaš pravo!” je ništa manje značajan projekat iz 2018. godine koji je imao je za cilj da se mladi informišu, edukuju, podrže i osnaže u ostvarivanju prava po osnovu rada, kako bi unaprijedili svoju socijalnu i ekonomsku sigurnost, odnosno kako bi se izborili za dostojanstvenost svojih poslova i profesija. U okviru projekta izdata je publikacija Vodič o radnim pravima za mlade IMAŠ PRAVO! (u PDF i štampanoj verziji) I pokrenut vebsajt: www.mladiradnici.me. U okviru vebsajta pokrenut je onlajn savjetodavni servis TU SMO ZA VAS, gdje su stručne saradnice iz oblasti prava i psihologije, na volonterskoj bazi, pružale odgovore i savjete, u vezi konkretnih problema mladih na poslu i prilikom zaposlenja.

Poslednji projekat koji smo realizovali je „Imaj u vidu“ iz 2019. godine a na kojem smo radili sa našim dugogodišnjim partnerima, Nevladinom organizacijom TNT iz Podgorice. Glavni cilj projekta je bio podizanje svijesti ciljne grupe (učenika srednjih škola, roditelja i nastavnika) i cjelokupne javnosti o važnosti prepoznavanja i suzbijanja različitih oblika vršnjačkog nasilja, negativnim posljedicama koje ono ostavlja na pojedince-kako žrtve, tako i počiniocima nasilja, ali i društvo u cjelini. U okviru projekta, objavljena je zbirka dvadeset tri kratke priče srednjoškola na temu vršnjačkog nasilja - „Imaj u vidu“ i dodijeljene su tri novčane nagrade za najbolje autore. Po motivima priča iz zbirke nastala je i predstava „Lutka“, u kojoj su glumili učenici srednjih škola iz Podgorice. Zbirka priča i predstava su samo u jednom mjesecu imale četiri veoma posjećene javne promocije, a planirano je da i po okončanju projekta obezbijedimo njihovu dostupnost u svim gradovima Crne Gore.

Osim navedenih realizovali smo i niz drugih, manjih ili većih programa u čijem fokusu su bili djeca i mladi. Naravno, planiramo da nastavimo i dalje nesmanjenim intenzitetom. Naš tim, koji uglavnom čine stručnjaci iz različitih profesija - pravnici, socijalni radnici, psiholozi, specijalni pedagozi, medijski poslenici, nvo aktivisti - ali i svi oni drugi koji su ciljeve i rad Kuće prepoznali kao veoma važne, imaju snažne motive i volju da se tome posvete. Svakako, otvoreni smo za saradnju sa svim pojedincima i pravnim licima koji sebe vide na zajedničkom zadatku unapređenja kvaliteta života djece i mladih u Crnoj Gori. Naša nevladina organizacija je široka platforma, koja zainteresovanim stranama pruža mogućnost da kroz saradnju ili angažman u organizaciji, ostvare svoje ideje i ciljeve na ovom polju.

U okviru organizacije postoji i KLUB UKUĆANA čijim članom može postati svaki dobronamjerni pojedinac slanjem jednostavne pristupnice na mejl klubukucana@gmail.com. U okviru postojećeg kluba članovi mogu sugestijama, predlozima, razmjenom mišljenja i informacija, predlozima projekata i raznim drugim aktivnostima postati dio zajedničke priče.

Više o NVO Savez za djecu i mlade - Kuća na:

www.nvokuca.com i

www.facebook.com/NVOKuca

kontakt: nvokuca@gmail.com

BILJEŠKE

BILJEŠKE

BILJEŠKE

